Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-ноо гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1994 НОЯБРЬ 4
Намарай нүүл хүхэ нохой нарын 1
ПЯТНИЦА
Гарагай 6
№ 214 (19056)
Газетын сэн Захилай 10 түх. Хэлсээтэ сэн.

Буряад Республикын Арадай Хуралда

л тухай Хуули: эсхэхы шатань дүтэлөө

Дүүмын депутадуудаа тус Хуулийн бэлдэгдэхэ хабаадажа, тэрэнние гаргаг юм.

Эмхидхэлэй талыень Буряад ороной Арадай Хурал даажа абаа. Эмхидхэлэй комитет байгуулагдажа, зүбшэн хэлсэлгые угтуулан бэлдэгдэхэ хэмжээ ябуулганууд тусэб зохёогдоо. Парламентаринуудhаа гадна уригдаhан хүнүүд олон байха. Тодорхойлбол, республикын, областынуудай албан зургаануудай, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, районуудай захиргаануудай гулваанар, Байгал далайе шэнжэлдэг эрдэмтэд, түрүү мэргэжэлтэй, нийтын эмхи зургаануудай, партинуудай, хүдэлөөнүүдэй түлөөлэгшэд болоно.

Парламентска зүбшэн хэлсэлгэ ноябриин 15-да эхилээд. хоёр үдэр соо үргэлжэлхэ. Хабаадагшадые Байгал абаашаха гэжэ хараалагдана. Өөhэдынгөө ажагалэлта, дурадхал, нэмэлтэнүүдые депутадууд Түрүнэй Дүүмын Экологиин талаар комитедтэ оруулжа, хуулние эсэслэн зохёолго, мүлилгэдэ тэдэ хараада абтаха гэжэ эдэ үдэрнүүдтэ Улаан-Удэдэ байhан Н. Я. Кондаков тоолоно.

ТҮЛӨӨЛЭЛГЭНҮҮДЫЕ ХУБААРИЛХА ТУХАЙ

Дүүмын гые хамтын болгохо тухай дурадхал дэмжэгдээ. Түрүнэй Дүүмын депутадуудhаа (даб дээрэ 12 депутат байха гэжэ хүлеэгдэнэ) гадна Хуулиин проектые зүбшэн хэлсэлгэдэ Буряад ороной Арадай Хуралай депутадууд, Эрхүүгэй, Шэтын областынуудай, Усть-Ордын Буряадай автономито округой хуули гаргадаг суглаануудай депутадууд хабаадаха.

Эмхидхэлэй комитет байгуулагдажа, зүбшэн хэлсэлгые угтуулан бэлдэгдэхэ хэмжээ ябуулганууд тусэб зохёогдоо. Парламентаринуудhаа гадна уригдаhан хүнүүд олон байха. Тодорхойлбол, республикын, областынуудай албан зургаануудай, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, районуудай захиргаануудай гулваанар, Байгал далайе шэнжэлдэг эрдэмтэд, түрүү мэргэжэлтэй, нийтын эмхи зургаануудай, партинуудай, хүдэлөөнүүдэй түлөөлэгшэд болоно.

Парламентска зүбшэн хэлсэлгэ ноябриин 15-да эхилээд. хоёр үдэр соо үргэлжэлхэ. Хабаадагшадые Байгал абаашаха гэжэ хараалагдана. Өөhэдынгөө ажагалэлта, дурадхал, нэмэлтэнүүдые депутадууд Түрүнэй Дүүмын Экологиин талаар комитедтэ оруулжа, хуулние эсэслэн зохёолго, мүлилгэдэ тэдэ хараада абтаха гэжэ эдэ үдэрнүүдтэ Улаан-Удэдэ байhан Н. Я. Кондаков тоолоно.

ТҮЛӨӨЛЭЛГЭНҮҮДЫЕ ХУБААРИЛХА ТУХАЙ

Энэ зүблөөндэ хабаадахаяа республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. Семёнов ниислэл хото ниидэбэ. Үгэ хэлэжэ тус асуудалаар бодомжоёо хэлэхыень Федеральна Суглаанай Федерациин Совет Буряад Республикын парламентын толгойлогшодо дурадхаа.

Буряад Республикын Арадай Хуралай хэблэлэй албан.

ЭНДЭРЭЙ ЖАГСААЛ

...то оперо болон баледэй академическэ ...ехэ Октябриин социалис революциин 77 ...ай суглаан үнгэргэгдэхэ.

...ый 4 чаhаа суглаан эхилхэ. Россин Фе...ртиин Буряадай эмхиин гүйсэдхэхэ ко...гшэ В. Б. Базаров «Агууехэ Октябрь ...лда» гэhэн элидхэл хэхэ юм. Удаань ...мэдээжэ артистнуудай хабаадалгатай ...ерт болохо.

...ной 10 чаhаа республикын дайнай, ...уудай совет ажалшадай митинг эмхид... хотын Соведүүдэй талмай дээрэ боло... баадагшад духовой оркестрэй жабхаланхотын үйлсөөр жагсаалда алхамаа жэг...өөдэ хүрэхэ, наада, зугаа дэлгэхэ.

...аан үдэрнүүд болохоор...

...октябрь hа... үдэрнүүдтэ ...hаар ша... ...гэ үзэгдөө ...а хүйтэн ..., секундын ...хүсэтэйгээр ...Хада га... ...ын хойто ...ан орожо, ...хүйтэн үдэр... ...баа. Хүйтэн ...ада, республ... ...баруун-урда ...а үдэртөө 8 ...е дулаан бо... ...hаан хайлаа. ...3—10, хой... ...16—20 гра... ...оон байна.

...ооо респуб... ликын түбэй, Прибайкалиин, хойто аймагуудта 3—4 миллиметр шахуу саhан орохон, 4—6 сантиметр хүр тогтохон аад, мүнөө энэнь хайлаа шахуу. Ноябриин 3—4-нэй үдэрнүүдтэ республика дотор бага зэргэ hалхитай байхаар, саhан орохоор хүлеэгдэнэ. Һуниндөө 6—13, хойто аймагуудта 15—20 градус хүйтэн үзэгдэхэ.

Ноябриин 5—7-ной үдэрнүүдтэ республика дотор hалхигүй сэлмэг дулаан үдэрнүүд болохоор багсаагдана.

Ц. ЖАЛСАНОВА,
Улаан-Удын гидрометобсерваториин таhагые даагша.

Мүнөөдэр hанааемнай зобооно

ЭРИД ТЭМСЭЛ ЯБУУЛАЯЛ

Ниислэл хотын Кировэй гудамжаар оршодог республикын тубдиспансергэ Элүүрые хамгаалгын министерствын үүсхэлээр пресс-конференци үнгэргэгдэбэ.

Республикын элүүрые хамгаалгын министрэй нэгэдэхи орлогшо В. Б. Бубеев, «Фтизиатрия» РТМО-гой ахамад врач Г. Д. Дугарова, Санэпиднадзорой комитедэй түрүүлэгшэ А. Б. Болошинов, Улаан-Удын захиргаанай элүүрые хамгаалгын управлениин начальник М. А. Халтаева, «Фтизиатрия» нэгэдэлэй ахамад врачай орлогшо Н. Д. Бандеев гэгшэд хөөрэлдөөндэ хабаадаба.

Хөөрэлдөөнэй эхиндэ Г. Д. Дугарова Москваhаа ерэhэн айлшадтай журналистнуудые танилсуулаа. Россин Элүүрые хамгаалгын министерствын Фтизиопульмонологиин эрдэм-шэнжэлэлгын институдай генеральна директор, академик А. А. Приймак, энэл институдай директорэй орлогшо медициныи эрдэмэй доктор В. А. Аксенова, терапевтическэ таhагые даагша, медициныи эрдэмэй доктор Г. Б. Соколова журналистнуудай асуудалнуудта харюусаба.

— Туберкулёз үнн удаан саг соо аргалуулагдадаг ха юм. Танай диспансертэ эмшэлүүлдэг үбшэнтэн ажал хэхэ аргатай гү? — гэжэ «Фтизиатрия» РТМО-гой ахамад врачай орлогшо Н. Д. Бандеевтэ асуудал табигдаба.

— Манай хуушарhан байшангай уйтан таhалгануудсоо мастерскойнуудые нээхэ аргатүйбди. Үбшэнгэн дулаанай хаhада гол түлэб байшангай газаахи шорой шохой арилгадаг, үбэлэй хүйтэндэ байшан соо ариг сэбэр болгодог ажалтай. Энэмнай оройдоол 45 минутын гү, али 1 час тухай саг соо ажаллана гэшэ. Шэнэ түбтэй болоо hаа, элдэб мастерскойнуудые нээгээд, үбшэнтэн бүхэниие ажалаар хангахабди гэжэ найданаб, — гэhэн харюу үгтэбэ.

Удаань ниислэлэй захиргаанай элүүрые хамгаалгын управлениин начальник М. А. Халтаева журналистнуудта хандажа, хэблэлэй, телевиденийн, радиогой ашаар хүн зониие туберкулез үбшэнhөө hэргылхыень, флюорографи саг соонь гаража байгты гэжэ уряалхыень дурадхаба. Саг соогоо тарюулаагүй байhан дээрэhээ 5 хүн республикадмнай дифтери үбшэнhөө наhа бараа.

Сагай хэды хүшэршье hаа, нэгэтэ шэлэhэн мэргэжэлээ орхёогүй эмшэд аюултай үбшэнүүдтэй тэмсэлээ үргэлжэлүүлнэ. Эгээн дээдэ хэмжээниинь 92 мянган түхэриг болодог салинтай врачнууд гомдожо, голхоржо байнгүйгөөр, арга шадалаараа үбшэнтэндэ туhалхые оролдоно. Теэд бүхы юумэн тэдээнhээ дулдыданагүй. Туберкулёз тухай хуулиин баталагдаад, хүсэндөө ороболнь, энэ hалбарнин материальна үндэнэ hуури hайжарха гэжэ найдагдана. Гүрэн түрын зүгhөө, хүн бүхэнэй ямар ехэ аюулай хүрэжэ ерээд байhые ойлгоол hаа, аймшагтай энэ үбшэндэ хаалта табигдахал байна. Тахал үбшэнтэй тэмсэл бултаараа!

Т. САМБЯЛОВА.

«Иимэ доройтоhон байдал хаанашье хараагүйб»

— Буряад орондо танай зиндаагай эрдэмтэ-фтизиатрнууд түрүүшынхеэ ерэбэ гээшэ. Энээнэй ушар шалтагаан тухай хөөрэжэ үгыт, — гэжэ хандахада, делегациие толгойлогшо академик А. А. Приймак иигэжэ харюусаба:

— Манай институдай эрдэмтэд Россин бүхы область, хизаарнуудаар ябажа, шалгана. Туберкулез үбшэнэй hүжэрhэн хизаар нютагуудаар — Хойто Кавказда, Хойто зүгэй районуудаар ябаабди. Номгон даруу абари зантай, хүндэмүүшэ танай арадые «Россин шэмэг» гэжэ нэрлэхэ байнаб. Шууяа шурхираан үгы, амгалан тайбан танай газар дайдада туберкулез үбшэн hүжэрөө гэжэ тодорхойлообди. Ехэ зоной үбдэхэ ушараар 15—20 процентээр нэмээ hаань, хүүгэдэй дунда уушханай хаяадан 2 дахин олошороо. Эдэ тоо, баримтанууд дээрэ үндэhэлэн, **Буряад орондо уушханай ханяаданай тахал (эпидемия) hүжэрэн эхилээ** гэжэ дуулгаха хэрэгтэй.

Россин засаг баригшад зоной элүүр энхэдэ анхарал хандуулнагүй. Арад зоной аша туhа тухай hанаагаа зободог гүрэн түрэ hаань, юундэ уушханай ханяадан иимэ ехээр hүжэрхэ юм? Үбшэнтэдэй туберкулезhоо үхэхэ ушарай олошороло нэн түрүүн засаг баригшадай социальна политика буруугаар, арад зондоо харшаар ябуулhанай гэршэ болоно.

Республикын тубдиспансертэ, бактериологиин лабораториде орожо хараабди. Бүри Октябриин революциин урда тээ баригдhан гэжэ тухайлхаар хуушаранхай, hандаржа эхилhэн байшан соо диспансер байрлана. Иимэ эрхэ байдалда яагаад хүсэд hайн эмшэлэлгэ хэхэб? Хүүгэдэй эмшэлүүлдэг таhагые хараад, зүрхэмни шэмшэрээ. Иимэ доройтоhон эрхэ байдал Россин нэгэшье хотодо хараагүйб. Лабораториде хүдэлдэг залуухан басаган үни хуушарhан хэрэгсэл түхеэрэлгээр хүдэлнэ. Россида ондоо хаанашье иимэ байдалда хүдэлнэгүй.

— Россида туберкулезтой тэмсэхэ тухай тодорхой ямар хэмжээнүүдые абанаб? — гэжэ элүүрые хамгаалгын министрэй нэгэдэхи орлогшо В. Б. Бубеебhээ асуугдаа.

— Элүүрые хамгаалгын министерство, «Фтизиатрия» РТМО аюулай дохёо табижа, Президент Л. В. Потаповта, Арадай Хуралда хандаа hэн. Хандалга соо туберкулезтой тэмсэхэ тодорхой программа дурадхагдана. Республикын туберкулез эмшэлэлгын түбэй байшангай барилга мүнгэн hангай дуталдаhан дээрэhээ зогсоогдонохой. Бүхыдөө манай hалбари оройдоол 30 процент хэмжээндэ мүнгөөр хангагданхай. 160 миллион түхэриг нүүдэл флюорографиехэрэлгэ худалдажа абаха аргагүйбди. Олзын хэрэг эрхилэгшэдтэ хандаhамнай, хайхарнагүй.

Хэды тиигэбэшье, бидэ энэ асуудалые Арадай Хуралда дахин табижа, хуулита ёhоор шидхэхэ зорилготойбди. Энэ программа соо уушханай ханяадатай үбшэнтэндэ хэдэн хүнгэлэлтэнүүд хараалагдана. Холын хүдөө нютагуудhаа хотодо бэеэ шалгуулхаяа, аргалуулхаяа ерэхэдэнь, харгын гаргашануудай ехэнхи хубиинь гүрэнэй зүгhөө түлэхэ. Гадна туберкулезоор үбдэhэн ехэ зондо, үхибүүдтэ мяха, тоhо, эдеэ хоолой зүйлнүүдые үнэгүйгөөр үгэхэ ёhотой. Нэгэ гэртэ олороо байдаг бүлын гэшүүнэй халдабарита туберкулезоор үбдөө hаань, жэлэй туршада тэрэниие амяараа байраар хангаха гэхэ мэтын хэдэн хүнгэлэлтэнүүд тодорхойлогдоно.

Саашадаа медициныи эрдэмэй докторнууд В. А. Аксенова, Г. Б. Соколова гэгшэд журналистнуудай хэдэн асуудалда харюусаба. Мүнөө үедэ туберкулез эмшэлхэ аша үрэтэй шэнэ эм домууд, арга дүрэнүүд тухай хөөрэбэ, мүн уридшалан hэргылэмжын хэмжээ ябуулгануудай шухала удхатай байhые онсо тэмдэглэбэ.

— Туберкулёз үнн удаан саг соо аргалуулагдадаг ха юм. Танай диспансертэ эмшэлүүлдэг үбшэнтэн ажал хэхэ аргатай гү? — гэжэ «Фтизиатрия» РТМО-гой ахамад врачай орлогшо Н. Д. Бандеевтэ асуудал табигдаба.

— Манай хуушарhан байшангай уйтан таhалгануудсоо мастерскойнуудые нээхэ аргатүйбди. Үбшэнгэн дулаанай хаhада гол түлэб байшангай газаахи шорой шохой арилгадаг, үбэлэй хүйтэндэ байшан соо ариг сэбэр болгодог ажалтай. Энэмнай оройдоол 45 минутын гү, али 1 час тухай саг соо ажаллана гэшэ. Шэнэ түбтэй болоо hаа, элдэб мастерскойнуудые нээгээд, үбшэнтэн бүхэниие ажалаар хангахабди гэжэ найданаб, — гэhэн харюу үгтэбэ.

Удаань ниислэлэй захиргаанай элүүрые хамгаалгын управлениин начальник М. А. Халтаева журналистнуудта хандажа, хэблэлэй, телевиденийн, радиогой ашаар хүн зониие туберкулез үбшэнhөө hэргылхыень, флюорографи саг соонь гаража байгты гэжэ уряалхыень дурадхаба. Саг соогоо тарюулаагүй байhан дээрэhээ 5 хүн республикадмнай дифтери үбшэнhөө наhа бараа.

Сагай хэды хүшэршье hаа, нэгэтэ шэлэhэн мэргэжэлээ орхёогүй эмшэд аюултай үбшэнүүдтэй тэмсэлээ үргэлжэлүүлнэ. Эгээн дээдэ хэмжээниинь 92 мянган түхэриг болодог салинтай врачнууд гомдожо, голхоржо байнгүйгөөр, арга шадалаараа үбшэнтэндэ туhалхые оролдоно. Теэд бүхы юумэн тэдээнhээ дулдыданагүй. Туберкулёз тухай хуулиин баталагдаад, хүсэндөө ороболнь, энэ hалбарнин материальна үндэнэ hуури hайжарха гэжэ найдагдана. Гүрэн түрын зүгhөө, хүн бүхэнэй ямар ехэ аюулай хүрэжэ ерээд байhые ойлгоол hаа, аймшагтай энэ үбшэндэ хаалта табигдахал байна. Тахал үбшэнтэй тэмсэл бултаараа!

Т. САМБЯЛОВА.

Цырендулма ДОНДОГОЙ,
1954 ондо училищи дүүргэhэн.

БАГШЫН ДУНДА hҮРГУУЛИ

Улаан-Удын багшанарай колледжын 70 жэлэй ойдо

Улаанхан Үдынгөө
хойморто
Уряалан бидэнээ
табхайhан
Багшын дунда
hургуули —
Баяр золойм тулгуури.
Сагаанхан сарюухан
сэдьхэлтэй,
Сайбайhан бууралхан
толгойтой,
Сэлмэг нюуртай багшанар
Сэдьхэл соомни мүнхэхэн.
Эдирхэн гүлмэрхэн
наhандам
Эрдэмэй түлхюуры
барюулhан
Багшын дунда
hургуули —
Бата замайм тулгуури.
Тэнэгхэн эрьюухэн
ябахадам,
Тэсэмгэй оролдон
hургаhан
Сэлмэг сэбэр багшанар
Сэдьхэл соомни мүнхэрөө.
Улаанхан Үдынгөө
хойморто
Уряалан маанадаа
дууданхай
Багшын ехэ hургуули —
Буряад зонойм тулгуури.

Далан жэлэйнгээ ойе тэмдэглэхэеэ байhан педколледжын гол үүдэндэ ерээдүйн багшанартай уулзаhан манай фотокорреспондент С. Балдуев гэрэл зураг буулгаhан байна. Педколледж тухай хөөрэhэн тусхай хуудаhыемнай дугаараймнай 2-дохи нюурта уншагты.

ШАГНАЛ

Багшын кадрнуудые бэлдэлгэдэ габьяатай байhанайнь түлөө Буряад Республикын Президент 1994 оной ноябриин 1-нэй Зарлигаар Буряадай республиканска багшанарай колледжын хүдэлмэрилэгшэдтэ Буряад Республикын **хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые** олгобо гэбэл:

«Буряад Республикын эрдэм hуралсалай габьяата хүдэлмэрилэгшэ»

Булатов Валерий Андреевичтэ — колледжын отделениие даагша.

«Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ»

Цыбикдоржиева Аглас Нанзытовнада — багша.

* * *

Үни удаан саг соо аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлмэрилhэнэйнь түлөө Буряад Республикын Президент 1994 оной ноябриин 1-нэй Зарлигаар Буряадай республиканска багшын колледжын библиотекые даагша **Абашеева** Евгения Ефимовнае Буряад Республикын **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

„Буряад үнэн"-95

hАНАМЖАНУУДТАМНИ АНХАРЫТ

Бидэнэр, хүдөөгэйхид, түрэл болоhон «Буряад үнэн» газетэеэ захижа, республика, аймаг, нютаг нугануудай hонинуудые уншажа, хужарладаг гээшэбди.

Ороно нютагай олон үхибүүдтэй буряад айл үншэн ород үбгэниие арбаад жэлдэ харууhална гэhэн мэдээсэл «Үнэн» газетэhээ энэ хабар уншажа hонирхооб. Энэ ушар хани барисаанай hайн hайхан утаha татан, нигүүлэсхэ зөөлэн сэдьхэлтэй буряад арадаймнай заншалые эрхэ бэшэ эли тобойлгоно. Иимэрхүүгээр дүтын арадуудай хани барисаан тухай ходо газетэдээ толилжо байгыт.

Республикымнай 4 аймагта оротон яhатан ажаhуудаг. Зариманиинь буряад хэлэ hайн мэдэдэг. Мүн «Буряад үнэн» газетэ уншадаг гэжэ дуулагшаб. Гэбэшье оротонуудай ажабайдал, абари заншалнууд тухай «Буряад үнэндэ» үсөөнөөр бэшэгдэнэ.

Республикымнай аймаг, нютаг бүхэндэ татаарнууд ажаhууна. Тэдэнэр булта шахуу буряадаар хөөрэлдэнэ. Мүн лэ «Буряад үнэн» газетэ уншана гэжэ hануулха хүсэлэнтэйб. Татаар яhатанай буряад зонтой хани барисаатай байhые бү мартая, тэдэниие газетынгээ хуудаhанда үргэнөөр бэшыт.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай дүүрэhээр 50 жэлэй Илалтын hайндэртэ зорюулжа, hара бүридэ таhалдуулангүй «Ветеран» хуудаhаяа гаргыт гэхэ байнаб.

Миниии тухайлхада, «Буряад үнэн» захигшадай хаадhаа үлүүниинь дайнай ба ажалай ветерануудбайжа болохо. Теэд тэдэнэрнай жэл бүхэндэ үсөөрнэ. Амиды мэндэ ябаhан сагтань тэдэнэртэй хөөрэлдэжэ, hанамжа, дурадхалнуудынь hониндоо үргэнөөр бэшэжэ байгаа hаатнай, илангаяа залуу үетэндэ hургаал, жэшээ боломоор ха юм.

Ядуу хүндэ байдалда ороhон ветерануудые дулаан, зөөлэн үгөөр дурдажа, сэдьхэлыень баясуулыт.

«Буряад үнэн» газетые хүдөөгэй ажалшадай газетэ гэхэдэ, алдуу болохогүй. Би ажалаараа колхоз, совхозуудаар, хүдөөгэй захын нютагуудаар ябадаг хүм. Хүдөөгэйхидэй ажабайдал миниии сэдьхэл зобооно. Юуб гэхэдэ, хүдөөгэй библиотекэнүүд газетэ, журналда 1995 оной захил хэжэ шаданагүй. Юуб гэхэдэ, мүнгэн үгы. Мүнөө сагай хүдөөгэй соёлой ганса гуламта болохо библиотекэнүүдээ газетэ, журналгүй үлөөхэмнай гэшэ гү? Үбэлэй hүниин утаханда хүдөөгэй залуушуул, ажалшад хайшаа ошохо болоноб? Энэ хэрэгтэ республикын соёлой министрые hаналаа түргэн хандуулыт гэжэ гуйха байнаб.

«Буряад үнэн» газетэ шүүмжэлэлдэ hаналаа багаар хандуулна. Хаа-яа шүүмжэлхы статьянуудай ёүүлээр дутуу дунданууды усадхахынь тула даахажа, нэхэжэ байжа, ороддолго гарганагүй.

«Буряад үнэн» газетэ дэлгүүр дээрэхи байдал бэшэнэ. Хүдөөгэйхидэй хэдэн жэлдэ hүни үдэргүй тэжээhэн малай мяхан «перекупщигуудай» гарта ороод, үнэгүйгөөр худалдагдана. Һүүлшын сагта Улаан-Удын дэлгүүр дээрэ үсөөхэн хүн хүдөөhөө өөрынгөө мяха өөhэдөө худалдана бшуу. Иимэ байдалые үнэнэйхид мэдэнэ, энээниие элирүүлжэ, республикын газетэнүүд юундэшьеб бэшэнэгүй.

Газетэ бүхэн үргэн зондоо туhатай үнэн нүхэр байха ёhотой гэжэ hанагшаб. Зоргоороо ороhон дарганаршье hүүлшын сагта олошороо. Тэдэниие хурса гуурhаар үнэн зүбөөр, сэхэ руунь газетэдээ бэшээ hаатнай, уншагшад олошорхо.

Хүдөө нютагуудhаа гараhан олзын хэрэг эрхилэгшэдтэ үншэн, үлбэр үбгэд, хүгшэдтэ «Буряад үнэн» газетэ захиит гэжэ хандахадамни, «юу хэлэнэбта, бидэнэрые мүнгэээ багтаажа ядаад ябана гэжэ hанахал» гэлсэдэг. Энээниие би буруушаанаб. Нютагайхид яагаашье hаа, тиигэжэ hанахагүй, гансал баяр хүргэнэ бэээ. Үбгэд, хүгшэдые баярлуулха гээшэ бүянтай үйлэ хэрэг гэжэ үни сагhаа мэдээжэ.

«Залуу айлнуудта туhаламжа» гэhэн хуудаhа тунхаглыт. Тусгаар «Гэрэй байдал» гэhэн гаршагтай хуудаhан байгаа hаа, hонирхолтой бэлэй.

Түбэй эмшэлгын түбэй врачнарай зүбшэлнүүдые газетэдээ толилыт. Мүнөө «Буряад үнэн» газетэдээ захил хэхэнь хүшэр болонхой. Би Загарайн аймагай түбтэ ажаhуудаг 7 хүндэ «Буряад үнэн» газетын захил эмхидхээб. Нёдондо жэлдэ аймагай түбтэ хоёр айлайхи «Буряад үнэн» газетэ абадаг hэмди.

Дээрэ дурдаhан нэгэ хэдэн миниии hанамжанууд хүдөөгэйхидэй сэдьхэлдэ яhала дүтэ байха, Тиигэбэшье редакциин таhагуудые даагшанарые хүдөөдэ үсөөн харанабди. Машина, бензин үнэгэйрөө, тиигэбэшье газетэ захилгын үедэ уншагшадай дунда хөөрэлдөө, уулзалгануудые үнгэргөө hаань, захигшад олошорхо бшуу. Ябаhан хүн яha зууха тэдэгтэл, ябажа, ерэжэ байгаа hаатнай, хүдөөгэйхид баяртай байха.

Би өөрөө 1960 онhоо «Буряад үнэн» газетэ захинаб. Ямаршье сагай болоо hаа, «Буряад үнэн» газетэтээ нягта холбоотой ажаhууя гэжэ уншагшадые уряалнаб.

П. ДАРМАЕВ.
Загарай hуурин.

ЭХЭ ХҮНЭЙ hАЙНДЭР

Эхэ хүнэй hайндэр hаяхана Гусиноозерск хотын «Уулзалга» гэжэ кафе соо баярай оршон байдалда үнгэргэдэбэ. Аймагай захиргаанай социальна хамгаалгын таhаг, эхэнэрнүүдэй холбоон тус hайндэрые эмхидхэбэ гэжэ тэмдэглэмээр

Аймагай hуурин, тосхонуудай, Гусиноозерск хотодо ажаhуудаг олон үхибүүтэй эжынэр энэ hайндэртэ уригдаhан байна. Бүхыдөө 50 гаран хүн эндэ ерээ. Тэдэнэр хани халуунаар хөөрэлдэжэ hуухадаа, үхибүүдые hайнаар хүмүүжүүлхэ, эмшэлхэ, эхэ хүнэй hанаа зобоомо асуудалнуудые зүбшэн хэлсэбэд.

Аймагай соёлой таhагай хүдэлмэрилэгшэд тэдэнэртэ зорюулжа, гоё hайхан концерт табиhан, бэлэгүүдые барюулhан байна. «Сириус», «Уряал» гэжэ коммерческэ предприятинууд, аймагай захиргаан спонсор боложо, энэ hайндэрые үнгэргэхэ хэрэгтэ горитой туhаламжа үзүүлээ.

Д. АМОГОЛОНОВ.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

2-дохи нюурта. «Багшын замда гаргадаг орон» — Улаан-Удын багшанарай колледжын 70 жэлэй ойдо зорюулагдаhан тусхай хуудаhан.

3-дахи нюурта. Хүн бүе саг. М. Очиров: «Миниии аба — Үржэн Гармаев». Буряадай уран зохёолшодой шэнэ бүтээлнүүдhээ. Р. Шоймарданов: «Нютагай толон» — шүлэгүүдэй суглуулбари. Багшын булан. Д. Галсанова: «Ёhо заншалай үргэн замаар».

4-дэхи нюурта. Үхибүүдтэ зорюулагдаhан зохёолнуудhаа. В. Токтохоева: «Мальчик» — рассказай түгэсхэл. Багшын замда гаргадаг орон. Ц. Цыжипова: «Залуу үетэндэ жэшээ болоно».

БАГШЫН ЗАМДА ГАРГАДАГ ОРО

Улаан-Үдын педколледжын 70 жэлэй ой

ХАНИ ХАЛУУНААР АМАРШАЛААД...

МАНАЙ училищиин түүхэ ехэ даа. Далан жэл соо үндэр, набтар олон дабаа дабаһан, түрэл республикынгаа соёлой, гэгээрэлэй хүгжэлтэдэ тон ехэ үүргэ дүүргэһэн байха.

Бүри 1920 ондо Үдын-Байшанда гэхэ гү, али ороднооонь сэхэ оршуулбал, Дээдэ-Үдэдэ (Верхнеудинскда) Прибайкальска багшанарай курса нээгдэһэн түүхэтэй. Тэрэл курса 1924 ондо Широких-Полянскиин нэрэмжэтэ ород педтехникум болгогдон хубилагдаһан байгаа (Б-МАССР-эй Совнаркомой 1924 оной январиин 16-най тогтоолоор). Энэл онойнгоо август һарада Бурпедтехникум бии болгогдоһон байна. 1933 ондо хоёр педтехникум нэгэдүүлэгдэһэн түүхэтэй.

Тэрэ гэһэн сагһаань тоолобол, Улаан-Үдын 1-дэхи педучилищи хадаа эхин классай 10000 гаран багшанарые, пионервожатануудые, хүгжэмэй багшанарые, һургуулиин хүүгэдэй саадуудай хүгжэмэй хүтэлбэрилэгшэдые, уран зураг болон черчени заадаг мэргэжэлтэдые бэлдэжэ гаргаһан гээшэ. Тэдэ барандаа республикын һургуулинуудта һураһсал-хүмүүжүүлгын хүнгэн бэшэ, гол шухала асуудалнуудые шидхэлсэнэ.

Ойн баярые тэмдэглэхэ зуураа һуралсалай энэ зургаанай эхиндэ байһан хүнүүдые бидэнэр дулааханаар дурдаха уялгатайбди. Эгээл түүүүшын директор Артемий Иванович Алексеевтэ эгээл хүшэр байһан байха. Гэбэшье эмхидхэлэй мэргэн шадабаритай байһан хадаа үгы юумые бии болгоод, энэ һургуулие хүгжэлтынь замда гаргаһан гээшэ. Удаань Н. П. Егунов, В. М. Ширапов, В. В. Кульвановский, В. Л. Болдонов, М. А. Филиппов болон бусад нүхэд директорнүүдээр хүдэлһэн алдартай. Алдар суута эрдэмтэн Г.Ц. Цыбиков манай училищиин түрүүшын жэлнүүдтэ ажаллаһан гэжэ омогорходогбди. Багшанарые бэлдэлгын шанарые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ багшанар А. П. Чайванова, Г. А. Ринчино, Г. Д. Саввин, Г. Г. Дадуев, К. Н. Литвинцев болон бусад мэргэжэлтэд бага бэшэ хубитараа оруулһан юм.

Манай педучилищи дүүргэжэ гараһан алдарта хүнүүдээр бидэ омогорхонобди. Жэшээнь, 1929 ондо дүүргэһэн Д. Ц. Цыремпилон республикынгаа Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ болотороо ургаһан габьяатай. Уран зохёолшо Б. С. Санжин, республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшо ябаһан Р. С. Сафронов, уран зохёолшо, Россин Федерациин һургуулиин габьялата багша, Социалис Ажалай Герой Ц. Н. Номтоев болон нэрэ солодо хүртэһэн бусадшье зон манай училищида һураһан, дүүргэжэ гараһан байха.

Түрүүшын жэлнүүдтэ дүүргэжэ гараһан олон багшанар хожомынь түрэл училищидаа багшалһан юм. Тэдэнэй дундаһаа географиин багша, Буряадай АССР-эй ба РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша ябаһан, «Түрэл Буряад орон» гэһэн номой автор А. Р. Богдановае, ажалай багша, эрдэм һуралсалай отличник, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадажа, олон орден, медальда хүртэһэн Б. В. Бимбаевые, мүн лэ дайнай ветеран, һуралсалай пособиин, тэрэ тоодо «Хэшээлэй һүүлээр» гэһэн номой автор С. А. Тепловые болон бусад олониие нэрлэжэ боломоор.

Дайнай шэрүүн жэлнүүдтэ, тэрэнэй һүүлээрхи хатуу хохи сагуудта бээ гаммнангүй ажаллаһан олон багшанар байгаа. Түрэлхи хэлэнэй багша, һуралсалай олон ном бэшэһэн. Буряадай ба Россин һургуулиин габьята багша Д. Д. Тумунова, ород хэлэнэй ба литература заахан, Буряадай һургуулиин габьята багша М. М. Маланов, биологи, хүдөө ажахын эрдэмэй үндэнэ олон жэлдэ заахан Буряадай һургуулиин габьята багша А. П. Чайванов, Буряадай һургуулиин габьята багшанар И. С. Афанасьев, А. Р. Атутова, физикэ заахан З. И. Ашаханов, ород хэлэ ба литература заахан Буряадай һургуулиин габьята багшанар Е. Н. Пискунова, Н. М. Омбоева, Ц. А. Цыренжапова, хүгжэмэй ба дуунай багша В. М. Сучкова тэдэнэй дунда нэрлэгдэхэ эрхэтэй.

Хүдөө нютагуудта жэжэ һургуулинууд олон. Илангаяа һургуули-саадуудай бии болгогдоходо, онсо эрилтэ бии болоно. Юуб гэхэдэ, жэжэ һургуулида ажаллаха багша хадаа дүрбэн тэгшэ бэлэдхэлтэй байха зэргэтэй. Тиимэһээ һүүлэй жэлнүүдтэ «Хүдөөгэй жэжэ һургуулида ба һургуули-саадта хүдэлмэрилгын онсо шэнжэнүүд» гэһэн тусхай курса бии болгогдоһон юм. Энэ хүдэлмэри саашадаа улам гүнзэгырүүлэгдэхэ ёнотой.

БГПИ-тэй зэргэ манай училищи жэл бүри эхин классай 200—220 багшые бэлдэжэ гаргадат гээшэ. Тээд республикада эхин классай багшанар дуталдаһан зандаал даа.

Хүн бүхэн багша боложо шададаг бэшэ гэхэдэ, мүнөө хэндэшье ойлгосотой бээ. Энэ асуудал мүн бидэнэй һанаа зобоодог. Тиимэһээ республикын бүхы нютагуудта эдиршүүлэй ерээдүйн мэргэжэл тодоруулгын бүлэгүүд байгуулагданхай юм. Тэдэнэй зорилго хадаа багшын ажалда эбеэлтэй, үхибүүдтэ эльгэтэй эдиршүүлые элирүүлгэ болоно. Ерээдүйн багшанарые мэргэжэлэйнь талаар шэлэн абаха асуудал улам хурсаар табигдана бшуу даа. Һургуулинуудта, колледжоошье мэргэжэлэй талаар шэлэлгын хүдэлмэри улам үргэдхэгдэхэ юм.

Һургуулинуудта шэнэ түхэлэй ямар хубилалтануд болоноб гэжэ багшанарые бэлдэдэг һуралсалай зургаануд нэн түрүүн һонирходог байха зэргэтэй ха юм.

Энээнһээ уламжалан, республикын Эрдэм һуралсалай министерствын хатуун дэмжэлгээр 1991—1992 онуудай һуралсалай жэлһээ эхилжэ, «Эхин һургуулиин багша» гэһэн гол мэргэжэлһээ гадна, гүйсэд бэшэ дунда һургуулида ород ба буряад хэлэ, хүгжэм, уран зураг, черчени заадаг, уран һайханай хүдэлмэри ябуулдаг мэргэжэлтэдые бэлдэлгэ һургуулиин таһагта ябуулагдана. Гадна туршалга болгогдон, һургуулиин таһагта хоёр бүлэг һурагшад һуража байнхай. Тэдэнээ колледж дүүргэмсээрээ, хоёр жэлдэ БГПИ-дэ һураад, дээдэ эрдэмтэй болохо.

Педагогическа һуралсалые таһалгаргаагүй ябуулха тухай бодол манай коллективтэ бии боложо, училищимнай педколледж болгодоо нааб даа. Энэ бодол БГПИ-гэй эхин һуралсалай кафедрын ба педучилищиин предметнэ комиссинуудай түрүүлэгшэнэрэй хамтын зүблөөн дээрэ 1991 оной февральда зүбшэн хэлсэгдэһэн юм. Тиигээд хамтаран ажаллаха программа хараалагдаа һэн.

Тиигэжэ Улаан-Үдын 1-дэхи педучилищи хадаа зохихо шалгалта (аттестаци) гараһанай удаа Буряад Республикын Һуралсалай министерствын коллегиин шиидхэбэреэр 1993 оной май соо педколледж болгогдоо һэн. Һуралсалай гурбан шата тодорхойлогдонхой: I шата—2 жэл 10 һара, II шата—2 жэл 10 һара, III шата—10 һара. Мүнөө үедэ имагтал хүдэлмэриин эхин шата шэнэ статуста байна, урдамнай хэхэ юумэн захагүй. Дээдэ хэмжээнэй мэргэжэлтэдые бэлдэхын тула педколлективэй хүдэлмэриин удхые, түхэл янзые хубилгаха, пединститудай багшанарые, доцентнүүдые һуралсалай хүдэлмэриндэ хабаадуулха хэрэгтэй болоо һэн.

Анханай педучилищиһаа имагтал түхэлөөрөө бэшэ, мүн удхааraа илгаргаһан колледж гээшэ ерээдүйн мэргэжэлтэдэй эрдэмэй-теоретическэ хүсые бодотоор хүгжоон бэелүүлхэ зэргэтэй ха юм.

Манай һургуулида буряад таһаг бии ха юм даа. Үндэһэн һургуули, соёл һэргэн хүгжоолгэтэй хамта энэ таһаг тухай халта тогтохо дуран хүрэнэ. Юуб гэхэдэ, буряад үхибүүдэй диилэнхи байһан нютагуудай һургуулинуудта ном заалга буряад хэлэн дээрэ һүүлэй жэлнүүдтэ ябуулагдана бшуу. Тиихэдэ республикын һургуулинуудта заагдадаг буряад хэлэнэй үүргэ дээшэлнэ. Тиимэһээ буряад хэлэнэй багшанарые бэлдэхэ асуудал улам хурса болоно. Мүнөө үедэ манай колледждо 150-һаа үлүү оютад буряад таһагта һурана. 9 класс, мүн дунда һургуули дүүргэһэн 60 хүн жэл бүри абтажа, хоёр бүлэг болгогдодог.

Һайн хубилалтануудай хажуугаар дутуу дунда юумэнүүд бии даа. Һуралсалай-материальна үндэнэн һула зандаа. Буряад хэлэн дээрэ хубиин методико байхагүй.

Хүгжэмэй - педагогическа, уран зурагай-графическа, буряад таһагуудай үргэдхэгдэхэдэ, байшанаа «ужам» болгохо хэрэгтэй. Яагаад бэ гэхэдэ гү? Һуралсалай гол байшанда залгалаа бариха болонобди. Тэндэһээ хамтын байра руу ороһон дулаан коридор баригдаха ёнотой. Хүгжэмэй буряад инструментнүүдые худалдажа абаха хэрэгтэ мүнгэ бэдэрхэ шухала. Оюутадай байра байдалые эрид һайжаруулха мэтын шидхэгдээгүй асуудал олон.

Мүнөө үедэ һайн хүдэлжэ байһан багшанарые нэрлэнгүй орхижо болохогүй. Россин Федерациин ба республикын һургуулиин габьята багшанар Л. И. Зиновьева, А. Б. Пантеева, Э. П. Сиренова, А. И. Хальбаева, багшанар Т. М. Асалханова, Г. Н. Шопова, Л. Г. Гришина, Э. Ж. Балдаева болон бусад зохёохы ульһатайгаар ажаллажа байдаг.

Мүнөө 70 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэхэеэ байхадаа, манда ажаллаһан ветерануудаа, багшанараа, оютадаа, мүн манда һуража гараһан олон тоото багшанарые, манда дүүргэгдэ, ондоошье мэргэжэлээр ябаһан нүхэдые хани халуунаар амаршалаад, ооһэдтэнь, гэр бүлэдэнь, үри хүүгэдтэнь һайн һайханиие хүсэхэ байнаб.

Н. БАЛЬЖИНИМАЕВ,
педколледжын директор,
Россин Федерациин ба Буряад Республикын һургуулиин габьята багша.

ҮНЭН АЖАЛАЙНЬ ҮРЭ

Багшанарай һургуулида һураһан тэрэ эдир залуу наһанайнгаа жэлнүүдые дурсан һанахадамни, залуугаймни нүхэд, хүндэтэ багшанараймни танил шарайнууд нюдэндэмни элсэр харагдаһан шэнги болодог. Багшанарни! Тэдэнэр бултa ондо ондоо абари зантай, оор оорын ажалай ба ажабайдалай дуршэл, намтартай хүнүүд һэн.

Тиигэбэшье тэдэнэр бултa манай һуралсалда, хүн боложо хүмүүжэлгэдэ оор оорынхеэрээ сэгнэшэгүй нүлөө үзүүлһэн байха юм. Олонхинь мүнөө манай дунда үгы. Гэбэшье бидэнэр, жараад онуудай һурагшад гүн сэдьхэлэйнгээ оёорто гуниглан, гуниглан хадагаланхай, дулаан үгөөр дурсан һанажа ябадаг гээшэбди.

Бидэнэр, тэрэ үеын һурагшад, эдир залуухан наһандаа, хүн боложо хүмүүжэхэ үедөө һайн һайхан сэдьхэлтэй, дуршэл мэргэжэл ехэтэй багшанарта заалгаһандаа наһанайнгаа хуби заяанда баяр баясхалантай ябадагбди.

Шанга зантай, өөртөө, нүхэдтөө, һурагшанартаашье эрилтэ ехэтэйгээр хандадаг Платон Маркович Матвеев, дуршэл ехэтэй, дулаан урин абаритай Анна Родионовна Богданова, эрдэм мэдэсэрэй баян, эрхим багша Леонид Григорьевич Пастернак, уран бэрхэ гартай, эсэгэ мэтэ энэрхы сэдьхэлтэй Борис Владимирович Бимбаев, эхэ хэлэндээ эльгэлүүлэн дурлуулһан Дарима Тумунова Тумунова болон бусадшье багшанарнай дүршэл ехэтэй мэргэжэлтэдэй, хүдэлмэридэ үнэн сэхэ зоной үльгэр жэшээ боложо, бүхы наһандамнай үлэнхэйл.

Түрэл училищитаяа хахасаһан сагһаамнай хойшо гушаад жэл үнгэрэн ошоо. Олонхимнай багшанар боложо хүдэлнэ (энэл бэшэ аал багшанарайнгаа мэргэжэлые нангин захяа мэтээр дамжуулха гээшэ). Олонхимнай он жэлнүүдэй ошохо тума ондоошье мэргэжэлнүүдые шэлэнхэй. Гэбэшье түрэл һургуулидаа заалган абажа гараһан ажабайдалай ёнотой һургуулие, эрдэм номые шудалха эрмэлзэлые бултадаа мартангүй хадагалжа ябадагбди. Тиимэл хадаа үе үе болоод лэ багшанараа золгожо үнэн зүрхэнһөө хоорэлдэхэ, заабари, һургаалынь шагнаха дуран хүрэдэг ха.

Наһан гээшэ наһан лэ ха юм даа. Ямаршье хүндэ үндэр наһанай ашаан хүнгэн байдаггүй. Үнэн сайжа үбгэрхэ, хүгшэрхэ, алхамаа аалидхажа амарха саг ерэхэ. Теэд Иван Степановичтай уулзахада, үнөөхил сарюун, дорюун зандаа хиибээ һахалаа эльбэн мэхэтэй хэн галтай нюдөөрөө урихаһаар миһэрхэ.

Антонина Александровна урданайнгаал зангаар шуурэтай хүхюун шог зугаа дэлгээхэ. Һамажап Манжиповна эхэ мэтэ энхэргэн даруугаар угтадаг. Бэрта Иосифовнагай шуурэатай хүхюун хөөрөөн соо, дорюун, сарюун энеэдэн соонь үнгэрһэн жэлнүүдые, ошоһон наһыеньшье мартажархихаш.

Үнгэрһэн үе сагые тон зүбөөр, өөрын онсо бодомжотойгоор һурагшадтаа гүнзэгырөөр ойлгуулха хэрэгтэ бүхы зүрхэ сэдьхэлээ зорюулһан сэбэр сэхэ абари зантай, номгон даруу Евгения Дармаевна Дугаровагай түүхын хэшээлнүүд шабинарайнь саашанхи ажабайдалда горитой һуури өгөлһэн гэхэдэ алдуу болохогүй.

Нимэл багшанарай энхэргэн дулаан харуулһан доро бидэнэр хүдөө нютаһаа сугларһан хонгор залуухан хүбүүд, басагад һураха хубитай байгаабди. Тиихэдэ гансашье багшын мэргэжэлдэ бэшэ, мүн ажабайдалай али болохо асуудалаар һургаал заабари абажа гараабди.

Хүшэр хүндэхэн лэ байгша һэн ха. Советскэ үйлсөөр һуралсалаймнай байшан оршохо. Өөнэдөө Батарейкэ дээрэ хамтын байрада байхабди. Үглөөгүүр эртэ хэшээлдээ гараад лэ, али олон ушарта үдэшэ орой бусаха болохош. Заримдаа өлдэб хулигануудта сохюулха, намнүүлхашье ушар болодог һэн. Хажуугаар эдихэ юумэн хомордохо. Тиимэл хадань багшанарнай бидэнээ хайрладаг байгаа ха гээд һанагшаб Хүндэ байдалда һураа хадаа, эбтэй эетэй байгша һэн ха-бди. Хамтадаа сугларжа, олоһон эдеэгээ хубаалдан эдеэлхэш. Яагаашье һаа, наһаймнай эгээл жаргалтай ха-һа байгаа ха юм.

Мүнөө-мүнөө тэрэ һургуулицигаа хаһые халташье һаань бусаажа шададаг һайбди... Түрэл училищидаа орожо, хододоо хүгжэм дуугаар зэдэлжэ байдаг коридор соогуурнь гараха һэм. Клавдия Васильевнагайнгаа ургуулдаг үнгын гоё сэсэгүүдэй үнэр хангалаар амилан. Евгения Ефимовнагай номой далайда шунгаха. Татьяна Ефремовнагай волейболой талмайда гаража, «долоон» хүлһэеэ адхатараа намнуулха, Надежда Матвеевнаталаа уран зохёолой, поэзиин орон руу аяншалха бэлэйб.

Харин манай Надежда Матвеевна тухай онсо тогтожо, хөөрэхэ дуран хүрэнэ. Хуушанай багшын бүлэдэ түрэжэ, ном, дэбтэрнүүд соо үндыжэ, һургуулиин хорёо соо хүн болоһон басаган бага наһаннһаа багшын харгы шэлэхэ гэжэ шиидээ һэн. Тиин тэрэ холын, дүлэтэ 1941 ондо багшанарай институт дүүргэһэнэй һүүлээр Оронгын дунда һургуулида ород хэлэнэй ба литературын багшаар хүдэлжэ эхилээ һэн.

Удаань комсомолой хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэ Саянтын МТС-эй политтаһагта, комсомолой обкомой аппарадта дэбжүүлэгдээ. Эдэ жэлнүүд залуу басаганай комсомолой сог залитай, дорюун ажалай, хэрэг ажалдаа үнэн сэхээр хандалгын, наһанайнгаа харгые шэлэн, замайнгаа зоригые тодоруулгын жэлнүүд болоо һэн.

Һүүлээрнь Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтда һураа. Хадамда гаража, хани нүхэрэйнгөө алба хэһэн, һураһан газарта Украина, Ленинград зоохэ баатай болоо. Сэрэгэй офицерэй гэр бүлын саг үүгэлжын нүүдэл байдалда хөөр хүбүүдээ хүмүүжүүлэн үндылгэжэ эхилээ.

1954—1957 онуудта Оронгын һургуулида багшаар, завучаар ажаллаа. Эндэ «Арадай гэгээрэлэй отличник» гэһэн тэмдэгээр шагнагдаа. 1957 онһоо наһанайнгаа амаралтада гаратараа Улаан-Үдын багшанарай училищида хүдэлһэн байна. Эдэ жэлнүүдтэ олон дахин Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан, Республикын Хүндэ...

ЭРХИМ БАГШАНАРТАА—ЭНХЭ БА

Далан жэлэйнгээ намарые уттан,
Дархан үйлсэдөө түбхинэһэн
Дабхар манай училищи-колледж
Түүхэ шастирта бэшүүлнэ.
Мүнөө сагтаа угаа магтаалтай
Мүнхэ манай һургуулил!
Мэнэл һаяхан ерээл нэмди,
Мүнөөнэй эрдэм шудалхаа.
Холо ойрын—алиш нютагуудһаа
Хотодо ерэһэн маниие
Намсараевай үйлсэдэхи байшан
Намжараар уттажа абаа.
Наранай элшэтэ дүрбэн жэлнай
Намартаа, хабартаа һэлгэлдэн,
Түрэлхи һайхан хэлыемнай үзүүлээд,
Түргэн гэгшээр үшэрнэл.
Эрхим багшанар эндэ ажалладаг,
Эрдэ
Эрд
Эрд

ҺАЙНАА ҮРГЭБЭШЬЕ, МУУГАА ДАЛДАЛАНГҮЙ...

Улаан-Үдын 1-дэхи педучилищи байһан, мүнөө педколледж боloһон —багшын һургуулиин 70 жэлэй ойн урда тээхэнэ гэрэл зурагайнгаа аппарат үргэлөөд, тиишээ зорюуталжа ошобоб. Коридор соонь ороxотой сасуу, гүлмэр залуухан оюутад, һаншагаа бууралтажа эхилһэн багшанар сүлөөгүйнүүд, ниишэ тиишээ гүйлдэнэ, һүндэлнэ. Ойн баярай һайндэртэ бэлэдхэл түлэг дундаа хэбэртэй. Гэбэшье һуралсалай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри нэгэшье үдэр таһалдаагүй...

Нэгэ үедэ үндэһэн соёл болбосорол, түрэлхи буряад хэлэмнай засагай дээдын зургаануудай үгтноо тоогдохоёо болижо, хамаг юумэнай ород шэглэлтэй болоод байгаа һэмнай даа. Һургуулида, педучилищида буряад хэлэнэй, литературын хэшээлнүүдэй саг тон бага болгогдоо, багшанар хороогдожо эхилээ һэн. Тэрэ үедэ 1-дэхи педучилищиин буряад таһагта абтадаг оютадай тоо эрид хороогдоо бэлэй. Харин хубилган шэнэдхэлгын эхилхэлээр, үндэһэн соёл болбосоролоо, түрэлхи хэлээ хүгжөөхэ асуудал тон ондоогоор, эридээр табигдадаг болоо. Тиигээд 1-дэхи педучилищида һургуулиин буряад таһаг үргэдхэгдэжэ, хоёр бүлэг оютад абтадаг болонхой. Мүнөө буряад таһаг педколледжын эгээл ехэ таһаг болонхой.

— Манай таһагта долоон бүлэг тоологдоно. Бүхы дээрээ 200 оютад һурана. Бидэш эгээл ехэ таһаг үү гэбди даа,—гэжэ буряад таһагые даагша Маргарита Ёндоновна Опончеева хөөрэнэ һэн.

Мүнөө жэлдэ буряад хэлэ бэшэгэй кафедра байгуулагдаа юм. Сергей Гармаевич Ошоров (БГПИ-гэй багша) тэрэнние хүтэлбэрилнэ.

— Бүхы дээрээ манай колледждэ 758 оютад багша болохо гэжэ тэмсэнэ. Теэд тэмсэлгүйгөөр хэзээ юумэн бэлээр туйлагдагша бэлэй?— гэжэ һуралсалай талые даагша, Россин Федерациин эрдэм һуралсалай отличник, юһэдэхи жэлээ ажаллажа байна. Барлуу... хада, ...ыһан ...шын ...са. ...гээд ...бараа ...багш ...234-д ...ерээд ...хэшэ ...шэ. ...хэлэ ...ша, ...канд ...на Д ...хэшэ Суун Дашэ «Тоо ...гэжэ ...тайл ...haaн ...үзэхэ Б ...л, ...хагүй ...ошоо

ЯАҺАН ТҮРГЭН САГ ҮНГЭРНЭБ?

Яаһан түргэн саг үнгэрнэб?

Һаяхан лэ Доодо-Ивалгын дунда һургуулиин 9 класс дүүргээд лэ, педучилищида орохо гэжэ зорёо бэлэйб. Нам шэнгеэр багша болохоор зорилһон үетэн олон лэ бэлэй.

Би эхин классай багша боложо, балшар багашуулые үзэгтэ оруулан, ажабайдалайнь эхин харгыда гаргаха зорилготой ябаа һэм. Мүнөө училищиингаа педколледж болошоходо, 9-дэхи класс хүрэтэр зааха эрхэтэй багшанар болохо болонобди.

Зай, энэ һургуулида һуража, үшоо ямар олзо олохошниб гэжэ зарим нүхэхэдни асуудаг, Олзотойб! Ондоо тээ һураа һаа, иимэ олзо олохо һэн гүб, мэдэнэгүйб.

Үлэхөөрөөшье, дүрбэдэхи жэлээ һуража ябахадаа, үнгэрһэн сагаа эрьен харахадаа, олон юумэндэ һурагдаа байна гэжэ сэгнэдэгби, баярладагби. Хүгжэмэй бэлэдхэл абтаа, чанза дээрэ наадажа, зураг зуража һурааб. Эдэб һонин кружогууд хүдэлдэг.

Эрдэм мэдэсын талаар, уран һайханай талаар манние эрхимээр һургаһан багшанартаа хизааргүй ехэ баясхалан хүргэжэ, эдэмнай ходол элүүр энхэ, ходо эндээ номоо заажа, эдир үетэндэ харгыень олгуулжа, һайнууд лэ ябаг лэ гэжэ хүсэнэб.

Яаһан түргэн саг үнгэрнэб?

Д. ДАШИНИМАЕВА,
IV курсын оюутан.

Хүн ба үе саг

МИНИИ АБА—ҮРЖЭН ГАРМАЕВ

Өмнө тосхондо ажаһуудаг Үржэнэй Санжэдэртэ һаяхан Москваһаа нимэ бэшэг ирэв.

№ 10/А—С—1373.

Монголдо харюусан, Россин Федерацийн Үндэсэй федеральна албанай (Федеральная разведки) Түбэй архивта нимэ мэдээн бии гэ Үржи, 1889 ондо түрэһэн, Дальнемүрэй Красноярска уездын Макарово һуудалтай, СССР-тэ эсэргүү үйлэ ажал хүргүлэв 1947 оной январиин 10-да туй РСФСР-эй Уголовно кодексын 58-2, 58-4 дүгшэглэн, СССР-эй Верховно Сүүдэй Президиумай 1947 оной мартын 1-дэ шийдхэһэн зүйлэдэн алахын хэһээлтэдэ хүртэхэ гэгдэсэн 1947 оной мартын 13-да Москва хотодо бэелүүлэгдээ.

Гармаев Үржэнэй гэмынь сагааруулагдажа, Архивай дарга В. И. Усаченко».

Үржэн(Үржин) Гармаев гэжэ бухэһэн, үхибүүдэг оорын онсо һуури эзэлдэг хүнэй нэрэн тодоруулха хэрэгтэ түлхисэ боһайхан үүлдэтэй «Буряадунэнэй» уншагшадта Үржэн гэжэ хэн болохо Санжадма абгайн хөөрөө дуулгана.

Үржэн Гармаев

Ород зонтой гэнэн гэжэ бэшэнэ. Точно Утаомото гэжэ японой хүнэй бэшэһэн номдо 1945 оной долоодугаар һарада генералполковникой зэргэ олгогдоо һэн гэжэ бэшээтэй. Утаомото гэшэ 1938 ондо Токиодо гадаада хэлэнэй дээдэ һургуули түгэсхэһөөр лэ абын хажууда 1945 оной август һара хүрэтэр хэлмэршэ бэшээшээр ябаһан юм. Буряад хэлэ мэдэхэ, хуушан монгол бэшэг мэдэхэ хүн һэн.

Энэ хүн: «1945 оной августда танай абатай Вангайсяньһаа машинаар гаража, Чаньчунь хото ерээ нэмди. Хоёр хамгаалагша сэргэшэд ябалсаа. Чаньчунь хүрээд, намайе өөрынгөө ябаха харгыгаар ши яба, би энэ хотодо байхаб, СССР-эй Улаан армида ошохоб гэжэ танай аба хэлээд, тараа һэмди»,гэжэ хөөрөө һэн. Тэрэ гэһээр лэ минии аба тухай ямаршье һураг дуулдаагүй.

Би гээшэ 1937 ондо абынгаа 49-нэй жэл дээрэ, эжынгээ 42-той байхадань гараһан хүнби. Мүнөө байгаа һаа, абамни 106-тай байха байгаа. Би абадаа туйлай эрхэ байһан хүнби. 1945 оной август һарада, найматай байхадаа, абаһаа үншэржэ һалаа һэмби. Дахин абатаяа уулзаагүйб.

Олон жэл соо сэдьхэл һанаанһаамни абамни гарадаггүй. 49 жэлэй дараа Москваһаа шиниии аба зэмэгүй гэжэ бэшэг абаба гээшэб. 49 жэл соо муу хүнэй басаган ябаа һэнби. Энэмни эрьеэд, һайн хүнэй басаган болобо хэбэртэйб. Буряадай түүхэдэ хари уласта сэргэгэй генерал болоһон хүн минии абаһаа ондоо үгы янзатай.

Би нүхэртээ 1991 ондо аба, эжынгээ түрэһэн Буряад нютагта үлэһэн һаһала үнгэргэхэ гэжэ иишээ ерээ һэмди. Улаан-Удэдэ гурбан жэл болообди. Энэ, тэрэ айлай гэртэ мүнгэ түлэжэ һуугаабди. Үдэр бүри юумэнэй сэн дээшэлжэ, хүшэр хүндэ байдалтай болоходонь, Гаһанда абые генерал-лейтенант гэжэ бэшэнэ. Точно Утаомото гэжэ японой хүнэй бэшэһэн номдо 1945 оной долоодугаар һарада генералполковникой зэргэ олгогдоо һэн гэжэ бэшээтэй. Утаомото гэшэ 1938 ондо Токиодо гадаада хэлэнэй дээдэ һургуули түгэсхэһөөр лэ абын хажууда 1945 оной август һара хүрэтэр хэлмэршэ бэшээшээр ябаһан юм. Буряад хэлэ мэдэхэ, хуушан монгол бэшэг мэдэхэ хүн һэн.

Энэ хүн: «1945 оной августда танай абатай Вангайсяньһаа машинаар гаража, Чаньчунь хото ерээ нэмди. Хоёр хамгаалагша сэргэшэд ябалсаа. Чаньчунь хүрээд, намайе өөрынгөө ябаха харгыгаар ши яба, би энэ хотодо байхаб, СССР-эй Улаан армида ошохоб гэжэ танай аба хэлээд, тараа һэмди»,гэжэ хөөрөө һэн. Тэрэ гэһээр лэ минии аба тухай ямаршье һураг дуулдаагүй.

Би гээшэ 1937 ондо абынгаа 49-нэй жэл дээрэ, эжынгээ 42-той байхадань гараһан хүнби. Мүнөө байгаа һаа, абамни 106-тай байха байгаа. Би абадаа туйлай эрхэ байһан хүнби. 1945 оной август һарада, найматай байхадаа, абаһаа үншэржэ һалаа һэмби. Дахин абатаяа уулзаагүйб.

Олон жэл соо сэдьхэл һанаанһаамни абамни гарадаггүй. 49 жэлэй дараа Москваһаа шиниии аба зэмэгүй гэжэ бэшэг абаба гээшэб. 49 жэл соо муу хүнэй басаган ябаа һэнби. Энэмни эрьеэд, һайн хүнэй басаган болобо хэбэртэйб. Буряадай түүхэдэ хари уласта сэргэгэй генерал болоһон хүн минии абаһаа ондоо үгы янзатай.

Би нүхэртээ 1991 ондо аба, эжынгээ түрэһэн Буряад нютагта үлэһэн һаһала үнгэргэхэ гэжэ иишээ ерээ һэмди. Улаан-Удэдэ гурбан жэл болообди. Энэ, тэрэ айлай гэртэ мүнгэ түлэжэ һуугаабди. Үдэр бүри юумэнэй сэн дээшэлжэ, хүшэр хүндэ байдалтай болоходонь, Галуута-Нуурай, Холбоолжоной нүүрһэнэй уурхайн хамһабариин ажахыда ажал хэдэг басаганайдаа ошоод байнабди.

Минии эжы Дээдэ-Бооржын Ринчин-Дабаагай ехэ басаган Бутид гээшэ. Ямаршье бэшэг соёлгүй малшан хүн байһан юм. 1935 ондо Монголой Улаан-Баатар хотодо 90 наһатайдаа нүгшэһэн юм. Эжымни 9 хүүгэдые гаргаһан, амиды үлэһэниинь ахай бидэ хоёр лэ гээшэбди.

Би 1959 ондо нютагтаа бага һургуулиин багша болоо һэнби. Уданшьегүй, хэдэн һарын дараа, ангиин дайсанай басаган гээд болоулаа һэн. 1955 оной намарһаа зүрхэнэй хүндэ үбшэнтэй болоо һэнби, 63 ондо операци хүүлээд, хүндэ ажал хэжэ шадахагүй гэжэ хэлүүлээ һэм. Хоёр басагатай болоо һэнби. Тиигээд дахин хүүгэдтэй болохогүй гүүлээ һэм.

1966 онһоо Хитадай коммунис партиин засаг эрхэээ буляалдаһан тэмсэл гаража, Мао Цзэдун соёлой хубисхал гэжэ, хуушан байдал бута сохижо, шэнэ ёһые байгуулха нэрээр залуу багашуулые хүдэлгөөд, хамуурал гамшаг болоһон юм. Дала гара наһатай хайрата минии эжы гэрһээ үлдүүлжэ, хүдөө бригадада абаашагдажа, аяар гурбан жэл соо хара ажал хэжэ, тэнэг мүнхагуудта сохюулжа тамалуулһан юм.

Бишье олон удаа харшалуулааб. Нүхэрни япон генералай хүрьгэн гэжэ жэл хахад соо албадуулан, хара ажал хэһэн, хахад жэл түрмэдэ байгаа һэн. Энэ мэтээр Шэнэхээн буриадуудай олониинь ами наһаяа алдаа һэн. Сохигдожо үхэһэн хүншье байха, тамалалда ороод, бооже үхэһэн, уһа голдо ороже үхэһэн хүнүүд байха. Эдээн соо ноёд, ехэ ламанаршье байгаа.

Минии нютаг Шэнэхээнэй Баруун-Һомон 1966 ондо 21 мянган үхэртэй байһан юм. Соёлой хубисхалай дүүрэхэдэ, 1970 ондо 9 мянган үхэр үлээд байгаа һэн. 1981 оной баримтаар Баруун-Һомондо мал һөөргөө яһала үдэнэн байгаа агша һэн. Үхэр, хонин, ямаан, адуун дүн хамта 145 мянга болоод байгаа һэн. 1982 онһоо малыемнай, ажахыемнай хуу үмсэ болгоо һэн...

Дээдэ угаа дурдаха болоо һаа, Наһата, Уялга, Һабаадай, Содбо, Буда, Гарма, Үржэн гэжэ байгаа. Наһата гээшэ өөрөө түрэһэн хүүгэдгүй хүн байгаа. Нэгэтэ гэрэйнь эзэгүй байхада, мансытай нарай үхибүү баруун ханаһаань уяһан байгаа агша. Хэн асаржа уяад ошоһониинь мэдэгдээгүй. Мансыень задалхадань, ород хүүгэн байгаа. Тэрээндэ Уялга гэжэ нэрэ үгоод, хүн болгоһон гэлсэгшэ. Тиигээдээ манай удамда ород хүн байһан болоно.

Минии аба бурханда ехэ һүзэгтэй хүн юм һэн. Шатар наадаха дуратай. Бага-бага архи уудаг һэн. Жэл бүри Найдан-дооромбо гэжэ лама манай даллага абадаг, бурханиемнай тахидаг бэлэй.

Гэлэг-Балжар гэжэ эмшэ ламатай, Улаан-Удэдэ уулзахадамни: «Би залуу ябахадаа, Найдан-дооромботой танай даллага абажа бурхан тахидаг һэнби»,—гэжэ хөөрэхэдэнь, сэдьхэлдэ зохид байгаа агша һэн. Абамни хүшэр зоболониие мэдэдэг хүн байһан гэжэ һанагшаб.

Доржын Наһан гэжэ хүн залуу байхадаа, сэрэгэй албанда ошохо болоод, сэрэгэй дарга майор тушаалтай Ламажабай Содном гэжэ хүндэ хандажа, албанһаа сүлөөлыт гэхэдэнь, зүбшөөгөөгүй. Удаань манай абада хэлэһэниинь, тэрэ дороо сэрэгэй албанһаа сүлөөлһэн юм. Доржын Наһан үбгэрһэн хойноо Үржэн-ноён хүнэй зоболон мэдэрдэг хүн һэн гэжэ олон удаа зондо ярибан байдаг. Аба муу сурталда, хазагай ябадалда туйлай дурагүй һэн. Хулгай хэхэ, худалаар хэлэхэ, мүнгөөр хаарталдаха, лама хүнэй һамга абаха ябадалда ехэ дурагүй һэн.

Хайларай сэрэгэй округой эмшэ байһан Чойжолой Содном гэжэ лаграмба ламын Ширабай Сэрэмжэд гэжэ басагые һамга хэжэ абахадань, ехэ дурагүй байһан юм гэдэг. Юундэ тиигээб гэхэдэ, лама хубараг хүн бүрханай шаби боложо, архи уухагүй, тамхи татахагүй, эхэнэрые абахагүй гэжэ ёһотой юм. Хэрбээ эхэнэрые абаа һаа, ламын дансаһаа гаража, дасанда һууха эрхэгүй болодог байгаа. 1967 ондо Хитадай эб хамта нам дасан һүмэ эбдэжэ, бурхан номые шатаажа, ламанарые һүмэһоо үлдэхэдэнь. ламанар һамга абадаг, архи уудаг болоо һэн.

Минии үбгэн аба Будын Гарма гэжэ хүн 1946 ондо 90 наһатай болоожо, наһа бараа һэн. Тэрэ үбгэн Бооржодо байхадаа, доодо шадалай айл байгаа. Мал харадаг, урилдаанай мори зададаг һэн. Хайларта абын генерал болоод байхада, манай гэрэй газаа үдэр, һүнигүй сэрэгшэн харуулшан зогсогшо һэн.

Үбгэн аба Үржэн абые хараадаг һэн: «Юундэ хүнэй хүүгэдые зобоожо, гэртээ байлгана, харуул манаа хүүлэнэ гээшэбши? Түргэн сэрэгэйнь газарта тушаагыш», —гэжэ. Тиихэдэнь абамни минии һанаагаар болохо бэшэл даа, гарнизонһоо иигэжэ тогтоонол гэжэ хэлэдэгынь һанагшаб...

Үржэнэй САНЖАДМАА-ГАЙ хөөрөөс журналист Мүнхэ ОЧИРОВ бэшэжэ абаба.

Буряадай уран зохёолшодой шэнэ бүтээлнүүдһээ

Рахмет ШОЙМАРДАНОВ

НЮТАГАЙ ТОЛОН

(Бэлдэгдэһэн номһоо)

НАМАР НЮТАГТАА
Харлуулһан хуушан
мүнгөөр
толормо галуун һүрэгүүд
хотон дээгүүр нүүхэдээ,
тоолодог һэмнай наһыем.
Хабартаа хойшоо
гарахадань,
хабшаһан сээжэм
уударна...
Намартаа урагшаа
субахадань,
нохойдол дахана
зүрхэмни...
«Мескен козларым
килдэлер...
Мескен козларым
үттэлер...»*)
хүгшэн эжымни наһан—
хуушан хүрдын эрьесэ.
«Барһад галуудни
ерэбэл...
Барһад галуудни
ошобол...»—
нүгэлөө наманшалан
бишье
намарай толондо умбанаб.

ОЛТИРОГ
Ай, заяамни, намарай
дүхэриг
тойробо намай олтирог
дунда.
Ай, гүйсэбэл наһанайм
сахариг—
ойртобоб мүнгэн һарын
орондо.
Намар, бишни хэшэг
бэлэгээ
мүнгэн шэрээ татан
табинаб:
үлгын дуун дор хүбүүгээ
нангин мандал дээрэш
табинаб...
Ошохо, бусаха шубуудай
бархираа,
оо, хүбүүнэйм ооглоон
гагнаал!..

ГАРСИА ЛОРКЫН АЯЛГА
Һүүдэр бэедэм няалдаһан
нэрээ
нагайнгаа һүнини
маанида орхёод,
нэрэдэм няалдаһан
алдар солоёо
үриниигөө үйлэ хубида
орхёод,
алдар солодом няалдаһан
атаае
мартагдалай мананда
хаяад,
атаа мэеэнэй үзүүрэй
шуһые
аадар бороогой уһан
болгоош,
голой эрьеэр ногоон хулһа
һара мэтэ сабшан ябанаб.
«Рахмет!»—гэһэн
хэнэйшьеб ооглоо
залд гэн, шанха ообоо
харанаб...

САҺАТАЙ ҮДЭШЫН УЯНГА
1.
Улаан-Удын һохор дүлин
сааһан соо
ууган талынгаа
улаан нара гээжэрхёоб...
Зүрхөө шагнанаб:
зүрхэндэм зүгөөр—
зуун һүнини хара
шэнгээһэн үдэшэ.
Улаан-Удын һохор дүлин
сааһан соо
уудам талын уянга
* Татаар хэлэн дээрэ
дуугаа мартажархёоб.
Нютагайм жалгануud
намда бэшэ—
намираа тэнгэрндэ
хоолойн аялга үргэнэл...
Нютагайм хүнүүд үбэлэй
аажам үдэшэ
номхон галаа гэр гэртээ
дэгжээн,
ууган талянгаа улаан
нара хэншьеб
Улаан-Удын сааһанаар
гээһыень мэдэхэгүй...
2.
...харин сааһан орожол
байна... удаанаар...
удаанаар тогтоо хэбэртэйб
энэ дэлхэйдэ.
Угалзатаһан сааһан энгэрлэ
газартаа мүнөө
холшор наһандаал
адлаар нэнгэн зогсоноб.
Энэ сааһан... Буурал
үбгэнэй гуурһаһаа
дуһалһан монгол
үзэгүүдтэл—алас
холоһоо
дуугай шэртэһэн шэнги...
Тиимэ даа,
энэ дэлхэйдэ удаанаар
буугаа агшаб.
Хүлеэ, сааһан! Хүлеэгты,
хүнүүд, намайгаа,
Бултандатнай дурлаха
хаба шадал бии һаа,
бултыетнай сэдьхэл
соогоо боди һайханаар
энхэрээд,
түрэхэдэтнай—туһалхаб...
Энэ сааһан... Аляа нэгэ
хүүхэнэй
харгы дээрэ алдаһан
шүрэ-энеэдэндэл...
Хээрэ зогсоо һаам,
магад, талын дангина
сэргэ гэжэ һанаад,
намда морёо дүнгэхэл һэн.

ЭЛЕГИ
Зай, нигээд замхааш
гэлэй эдир наһан.
Зүүдэеэ суглуулха халуун
хяһа оролой.
Зүүдэншье гэжэ—сээжын
уутын оёорто.
зуун жэлэй тооһо
дэбтээхэ бороо.
Бороо соогуур мэлмэрнэ
бэхын дуһалнуud—
борбилоо шубуud,
хүнэй хара мүрнүүд.
Бороогой һүүлдэ Борьёо
талам дунгнижа,
булагай эхиндэ үри
хүүгэдыем наадхуулхал.
Үри бэемни, оо, үри
бэемни хожом
үтэлһэн намдаа элһэн
үргөө бодхожо,
наһанай утада жаргалайш
нэрэ мартаһан
нарба сагаан абаяа тэрэ
гэртэ орхихо.
Хожом... Хожом—зуугаад
жэлэй ошоходо,
хохимой тархим таладаа
сайгаад гараха.
Эржэн сагаан яһан аяга
соомни
энэ наһанай бадар —
адха бороо суглархa.

МӨДЭРЭЛ
Баруун хасарыем горхоной
толон
зүүн хасарыем инагни
таалана,
хоёр толоной хоорондо
хорбоодо ябахын
жаргал гээшые
эды наһанайнгаа нэгэ
үдэшэлэн
уды хаһынгаа зүгнэлдэ
абтан
мэдэбэ аа гүб?
Мэдэнэгүйб.

АЯНШАН
Алхам бүхэнэйш һүүдэр—
хаданууд
хартын хажуугаар
мүнхэрхэ,
Аяншан.
Абяан бүхэнэйш сууряан
—сэсэгүүд
сэлсын һууха дайдаар,
Аяншан.
Һанал бодолойш
дууряан—дугынууд
дабшаха, бусаха харгыеш
холбохо.
Бусаха замдаа
суглуулһайш
бодол-дугыгаа,
абяан-сэсэгээ,
алхам-хадаяа...
Зүгөөр
ши бэшэ—
замдаш алгасаһан
нүгөө Аяншан.

ДАРХАН.
НИКОЛАЙ РЕРИХ
Гар дорош
газарай габаһаа
горхолон гараһан
бурмадал
бусална шэрэ будагууд.
Харин замда
буланда һууһан
буурал сагаан шабгаиса
һанагдаадхина. Энэ
байгаа юртэмсэеэ
элиһэн одондол
тойрохо гэлсэгшэ
эрхинн шүрын
татагдатар. Зүгөөр
боди һанааем
буруу һүргэн,
бусална гар дорошни
шэрэ будагууд—
ада тама.
Ада тамын
аяар тэрэ оёорто үлгэн
дэлхэй бусална.
Хүхэ шэрэ
харьялна улаан шуһаар.
Хара будаг хайлана
улаан шуһаар
Шара үнгэ—
шажан юунэй һүлдэ—
шэнгэнэ улаан шуһан соо...
Ай, дэлхэй,
амгалан бэшэдээл
аяа хайрата дархан
дуушаяа һунгааш.
Дуушаншни хэзээдэш
дуураһан сэдьхэлыеш
үргэхэ.
Даашагүй нүгэл
хилэнсэгыеш
наманшалха.

ҮГЭНҮҮД
Үгы, үгэнүүд—
һайхан бэшэ,
гайхал бэшэ,
айхаар бэшэ.
Үгүүлһэн уралнууд —
һайхан байха,
гайхал байха,
аймхай байха...
Үгы, үгэнүүд —
сэсэн бэшэ,
тэнэг бэшэ,
ороолод бэшэ.
Шагнаһан хүнүүд —
сэсэн байха,
тэнэг байха,
ороолод байха...

Багшын булан

ҺО ЗАНШАЛАЙ ҮРГЭН ЗАМААР

Ород, буряад боложо илгарангүй, хоорондоо эбтэй, эетэй, бэе бэедээ туһалалсажа ябаһаниинь багшанарай габьяа байха.

Манай һургуулида 406 һурагшад һурана. Тэдэнние һайнаар хүмүүжүүлхын тулада бидэ классай хүтэлбэрилэгшэ багшые олон багшанарһаа шэлэжэ, тон һайнаар һургадаг, үгээ дуулгадаг, үхибүүдтэ дуратай, соёл гэгээрэлэй талаар шадабаритай, гэртэхинтэй үгээ һайнаар ойлгосдог хүниие томилнобди. Мүн баһа ахамад классай үхибүүдэй багшые шэлэхэдэнь, бидэ тэрэ багшые классай хүтэлбэрилэгшэ болгодогбди.

Мүнөө сагта һургуулидамнай 24 класс-комплекс болоно. Класс бүхэн өөрын хүтэлбэрилэгшэтэй. Эхин классуудта 11-дэхи класс болотор 13 багшанар хүдэлнэ. Эдээн соohоо илгаржа, абьястай бэрхээр 11-дэхи классай хүтэлбэрилэгшэ Т. Л. Москвитина, 10-дахи классай—Н. Д. Жанаева, 9-дэхи «а» классай— Д. Б-Д. Цырендоржиева, 8-дахи «а» классай—О. Г. Будацыренова, 7 «а» классай—Д. С. Доржиева, мүн эхин 3 классай Т. Ц. Цыдыпова, 4-дэхи «а» классай—Ц. М. Рыбдылова, 1-дэхи «а» классай—Р. Р. Базарова болон бусад багшанар хүүгэдые зүб тээшэнь, зохидоор һургадаг.

Хүмүүжэлэй талаар бии болоһон шэнэ бодол, бодомжонуудые саг соонь оложо, уншажа, өөрынгөө дааһан классуудта шадабари ехэтэйгээр хэрэглэнэ. Манай һургуулида һаяын жэлнүүдтэ хүдэлжэ байһан залуу багшанар мүн лэ класс даажа абадаг.

Дүй дүршэлөөр багашье һаа, бэрхэ багшанарһаа дутуугүй хүдэлхэ гэжэ оролдодог багшанар гэхэдэ, Д. Д. Дамбаева, Т. Г. Хакимова, Ц. П. Ширапова, Т. М. Эпова болоно. Һургуулида һайнаар, саг соонь өөрынгөө шадаха ажал хэнэ гэжэ тэмдэглэмээр.

Хүмүүжэлэй талаар манай һургуулида олон кружок хүдэлдэг. Хүн бүхэн адли шадалтай, һүбэлгэн ухаатай, бариһан лэ юумэеэ хэжэ шадаха байдаггүй. Тиимэһээ манай багшанар һурагша бүхэнние кружоггоо шадаха, дуратай, саашадаа өөртэнь хэрэггэй болохо шадабарида һургадаг.

Экономическа түбтэ шэнэ фитофизиологическа кружок залуу багша Д. Д. Дамбаева, Үльдэргэдэ ургадаг эмдэ ородог ургамалнууд тухай биологиин багша С. Д. Цыренжапова, аяншалгын кружок географиин багша М. О. Эрдынеева ябуулна. Саашань ажалай багша П. Ф. Климов эдиршүүлые модо һиилэлгэдэ эдэбхитэйгээр һургана.

Үхибүүдэй хэһэн халбага, гэр бүхэндэ хэрэгтэй мяханай модон хабтагайнуудые гоёожо, наймаалхашье саг болодог, басагадые эдеэ шануулжа, нооhо ээрүүлжэ, оёдолой энэ тэрэ үйлые багшанарнай— багшуудан Е. Б. Доржиева, Г. Б. Цыренова гэгшэд заана. «Уран зураааша» гэжэ кружогто гоёор зураг, зураха дуратай һурагшад ороно. Энээнние мүн баһа залуу багша А. К. Цыденов эмхидхэнэ.

«Искусствын түб» гээшэдэмнай хари хэлэнэй, түүхын, дүүнай ба зуралгын багшанар эрхимээр ажалладаг. Нэн түрүүн эдэмнай түбөө гоёогоод, ехэ материал суглуулаһан хайн. Тиигээд үхибүүдээ ганса Буряадайнгаа бэшэ, мүн харинн гүрэнүүдэй, бүхы Россин искусстватай танилсуулан байдаг.

Ород, буряад хэлэнэй түбтэ үбгэ эсэгэнэрэй ёһо заншалда үндэһэлжэ, олон янза бүриин кружогуудта, ургажа байһан үетэнөө ябуулна, һургана. Жэшээнь, О. П. Будацыренова, Ц. Ж. Нимаева болон бусад багшанар нэгэ зорилго урдаа табижа, һурагшанараа түрэһэн хэлэндэнь дуратай болгохо гэжэ оролдоно. Тинхэдэ математика, физикын багшанар тус тустаа баһал ажалаа эмхидхэнхэй.

Д. С. Доржиева «Электроника» кружогтоо ЭВМ дээрэ бодуулжа, программа табюулжа һургана. Мүн баһа шатар, даамай кружогые дүй дүршэлөөр ехэ, 28 жэлдэ һургуулида хүдэлжэ байһан математикын багша В. Ю. Цыренжапов хүтэлбэрилнэ. Һүүлшын бүлэг багшанар С. Н. Дашинимаев, В. Б. Цыренжапов ба лаборант Д. Ц. Лыктыпова гурбан болейбол, баскетбол, хүнгэн атлетикэ, бүхэ барилдаа хэшээлэй һүүлдэ зохидоор эмхидхэнэ. Эдэ тоологдоhоон кружогуудтаа һурагшанарнай дуратайгаар ябадаг.

Нимэ ажал ябуулжа байхадамнай, түрэлхид ехэ һайн үгэнүүдые багшанар тухаймнай хэлэдэг. Манай багшанар өөһэдөө ехэ журамтай, олон үгэгүй, саг соонь хүмүүжэлэй ажал ябуулаад лэ байдаг. Энэнь хадаа мүнөө жэлдэ Үльдэргымнай һургуулиин аймаг соогоо түрүүшын һуури эзэлһэнэй баһал нэгэ габьяа болонол даа.

70 жэлэй туршада һургуулиимнай ехэ дүнгүүдтэ үрэжэ, заншалта һургаалнуудтаа үнэн байһаниинь һайшаалтай. Саашадаа амгалан байдалаа, һайн зангаа алдаргүй, энэл тухай соогоо, үшөөшье журамтай боложо ябахамнай болтогой.

Д. ГАЛСАНОВА.
ород хэлэнэй багша, хүмүүжүүлгын талаар директорэй орлогшо.
Ярууна.

ИТАР-ТАСС: түүй дэлхэй мүнөөдэр

НИКОСИ.

Хойто зүгэйнгөө хүршэ Россин Федерацитай экономическа талаар харилсаанай онсо удха шанарые Турци дээгүүр сэгнэдэг. Тиимэһээ жэл бүри тэндэһээ 1,5 миллиард кубометр байгаалиин газ абахаар хараална гээд Турциин энергетикын болон байгаалиин баялигуудай министр Вейсель Атасой тэмдэглэнэ. Мүнөө үедэ Турци 6 миллиард кубометр газ Россиһаа худалдаж абана гээд тэрэ мэдээсээ. Тэрэнь үндэһэн промышленностиин улам ургажа байгаа эрилтэнүүдтэ, дулаанай электростанциинуудта, мүн Турциин ниислэл Анкара хотодо болон ороной тон томо Стамбул хотодо байрын гэрнүүдые дулаасуулгада хэрэглэгдэнэ.

ДЕЛИ.

Делидэ болоhон хорото хабдарай үбшэнүүдэй талаар бүхэдэлхэйн 16-дахи конгрессдэ хабаадагшад хорото хабдарай үбшэнүүдые эртээр элирхэйлхэ, тэрэниие һэргылхэ ба аргалха асуудалнуудые зүбшэн хэлсээ. Хорото хабдарнуудые аргалха һайн шанартай эм хүн түрэлтэн мүнөө дээрээ олоогүй байна. Гэбэшье «хорото хабдар» гэһэн тодорхойлолго энэ хүн заатагүй наһа бараха гэһэн удхатай бэшэ гэжэ тус хуралдаае эмхидхэһэн Энэдхэгтэ эгээн томо түбүүдэй нэгэн болохо Бомбейн хабдарта үбшэнүүдэй түбэй директор, профессор Прафул Десан журналистнуудта хэлэбэ. Хабдарта үбшэниие эртээр элирхэйлээ һаа, үбшэнтэдэй 70 процентнь эдэгэхэ аргатай. Хэрбээ энэ үбшэнэй гурбадахи гү, али дүрбэдэхи шатадань элирхэйлэгдэбэл, үбшэнтэниие абарха арга 20 процентээр доошолдог байна гээд эрдэмтэд тодорхойлно. Жэл бүри 6 миллион хүн хорото хабдарнуудта нэрбэгдэжэ, тэдэной 4,3 миллиониинь наһа барадаг юм. Европо болон Америкэдэ орходоо һэргылэмжын хүдэлмэриин һула байһан дээрэһээ гол түлэб хүгжэжэ байгаа гүрэнүүдтэ хабдарта үбшэнһөө хүнүүд олоор хосордог байна.

ЛУСАКА.

Ороной түүхэдэ түрүүшыхнеэ гурбан үдэрэй туршада үргэлжэлһэн олон партинуудай һунгалта Мозамбита боложо үнгэрөө. Тэрээндэ зон политическэ ехэ эдэбхитэйгээр хабаадаһан байна. Һунгагшадай 90 процентнь дуугаа үгэлгэдэ хабаадаа гээд Национальна һунтуулиин комисси мэдээсээ. Президентын тушаалай түлөө—12 кандидат, ороной парламентын 250 һуурнин түлөө 14 партиин түлөөлэгшэд тэмсэһэн байна. Һунгалтануудай дүнгүүд 15 үдэрэй үнгэрһэн хойно соносхогдохо юм. Дуугаа үгэлгэ яһала номгон эрхэ байдалда үнгэрөө гээд улаасхоорондын 2 мянга гаран адаглагшад тэмдэглэнэ.

ПЕКИН.

Сэрэгэй зарим үйлэдбэринүүдые граждан продукци бүтээн гаргадаг болгохо талаар хүсэл оролдолгоёо нэгэдхэхэ гэжэ Хитад болон Холбоото Штадууд хоорондоо хөөрэлдөө. Пекин ошоhон США-гай сэрэгэй албан зургаанай толгойлогшо Уильям Перри болон Хитадай оборонно эрдэмэй, техникын ба промышленностиин комитедэй начальник Дин Хэнгао гэгшэд энээн тухай хэлсээ баталһан байна. Оборонын промышленностиин шэнжэ шанарые хубилгаха талаар хитад-американ хамтын комиссиин түрүүшын заседани тэдэ үнгэргөө.

СЕУЛ.

Урда Корейдэ шажан мүргэлэй ёhоор алаһан хүнүүдэй мяха хулгайлжа эдидэг байһан бандын зургаан гэшүүд алуулха гэһэн хэнээлтэдэ хүртөө. Нигэжэ бидэ урданай ёно заншалаар үхэһэн зоной хүсэ шадал «бээдээ нэбтэрүүлэн оруулхабди» гэжэ тэдэнэр найдадаг байгаа.

Тус банда жэлэй туршада Сеулда табан хүниие хулгайлжа алаа гэжэ элирхэйлэгдэбэ. Эгээн түрүүн баригдаһан 23 наһатай эхэнэрһээ эхилээд, бултыень хото шадархи тосхондо абаашадаг һэн. Эгээл тэндэ полици тэдэниие баряа. Динамит, буу, һүхэ, алуулһан зоной сэнтэй зүйлнүүд болон мүнгэн гэхэ мэтэ тэндэхи нюуса пеэшэн соо олдоhон байна. Мүн эндэ алуулһан зоной үлэгдэлнүүд дүргэгдэдэг байгаа.

Хүнүүдые эдидэг эдэ зон сентябриин 19-дэ баригдажа хаагдаа һэн. Тэдэнэй үйлэ хэрэгүүд бүхы ороной зониие гайхуулан һүрдөөгөө. Тэдэниие тон шэрүүнээр хэнээхэ гэһэн эрилтэтэй телеграммануud һүүлээрнь сүүдтэ орожо захалаа һэн.

ТОКИО.

Ноябриин түрүүшын арбан хоногой туршада Токио Урда Куриланууудта ажаһуургшадта түргэн туһаламжын хоёрдохи ээлжээ эльгээхээр түсэблэнэ. Газарай хүдэлһэнһөө хохидогшодто ямар туһаламжа эльгээхээ Японой Правительство мүнөө зүбшэн хэлсэжэ байнхай. Энэ удаа ганса медикамент болон эдеэ хоолой зүйлнүүдые бэшэ, мүн заһабарилгада хэрэгтэй болохо инженерно-барилгын зарим техникэ эльгээхээр Япон хараална.

ИТАР—ТАСС.

Уншаа, дуулаа һэн гүт?

МҮНӨӨ ДЭЭРЭЭ ХААГДАХАГҮЙ

«Свобода» болон «Сүлөө Европо» гэжэ радиостанциинууд хаагдахань гэһэн мэдээсэлнүүд хаа-хаанагүй сонсогдоо болонхой. Зүгөөр Америкын Холбоото Штадуудай эрхэтэдэй түлэдэг налогуудай ашаар эдэ олон жэлнүүд соо хүдэлжэ байһан эдэ радиостанциинууд хаагданагүй.

Тэрэл зуура эдэ радиостанциинууд Венгри руу дамжуулгануудаа үгэхэеэ болинхой, Чехи болон Польшо руу «абяагаа» үгэдэг сагынь үдэр ерэхэ бүри хороогдоно. «Свобода» радиостанциин ород албанай хүтэлбэрилэгшэ Савин Шустерай хэлэһэнэй ёhоор демократическа хубилалтануудай эрьешэгүй болоhон Зүүн Европын оронууд руу дамжуулгануud болюулагдана, ботони болгогдоно. Харин манай орон тухай нигэжэ хэлэхээр бэшэ. Һаяын сагта эдэ радиостанциинууд Прага руу зөөхэ һанаатай. Чехиин президент Вацлав Гавел уряа юм ха...

АРСАБА

Франциин Президент Франсуа Миттеран өөрынгөө нэрэ мүнхэлүүлхэ ябадалһаа эридээр арсаба хэбэртэй. Шэнээр уһа руу табигдаһан ядерна авианосецто нэрьень олгохо гэхэдэнь арсаад, тэрэниень «Шарль де Голль», гээд нэрлэһэн байха юм. Тэрэл зуура һая хада Ла-Манш доогуур татагдаһан тоннельдэ нэрьетнай үгэхэмнай гэжэ Миттеранһаа асуухадань, тэрэ нигэжэ хариюусаба: «Миниии нэрэ зүүжэ ябаһан үйлсэ болон талмайнууд хүрөөд үлөө юм бэшэ гү? Юун гэжэ һананат, господа!».

(Һоннинуудһаа абтаба).

Үхибүүдтэ зорюулагдаһан зохёолнуудһаа

(Түгэсхэл. Эхиниинь ноябрийн 3-най дугаарта).

НЭГЭТЭ ҮДЭШЫН боро хараанаар танигдаагүй нэгэ хүн манайда ерэбэ. Эжымни эйлшантай юушьеб тухай хөөрэлдэнэ. Баруун таһалга соогоо байһан миниинь шэхэндэ гэштэ Мальчигайм нэрэ дуулдашаба. Зуг татан шагнаархабаб.

— Тайда нохойгоо үгэхэгүй бэшэ аалди даа. Басагамнай мэдээ табиха байха, хаһартай, —гэжэ эжыгээ хэлэхые дуулажархибаб.

«Аһаа, Мальчигтам һанаатай ябаһан хүн бы? Яагаа һөөд юм бэ? Миниин Мальчигые эжыһээмни эреэд абаха һанаатайл. Ехы даа!» —гэжэ хороо бусалан, шүдээ зуун шахуу: «Мальчигаа заандаашье хүндэ үгэхэгүйбі» — гэжэ тангариглан тэрэ хүшие бадашабалби.

Теэдишье тэрэ хүн миниин юушьеб гэһые ойлгоогүй байгаа ха даа. Үүдэ руутнай зангажа, нэгэ хэды үгэ хэлээд, зуун тээшээ гүйшөө һэн. Тэрэ ород хүн байгаа. Холоһоо би ойлгоошьегүй һаабзаб даа. Гүйжэ ябаһыень хүршымнай хүбүүн хараһан байгаа. Мальчик гэрһээ холо ошодог нохой һаа, хойноһоонь эрьюулжэ гүйхэ һааб даа. Харин тиимэ бэшэ хадаа газаагаал ганчраад үлөөл даа. Мальчигнай гайтайхан амитан байбал,— гэжэ хүршэн маттан, эпеэн һуугаа һэн.

* * *

МАЛЬЧИК... ЮУНДЭШЬЕ нимэ нэрэтэй үлэгшэн юм һэн бэ, хэншье мэдэдэггүй бэлэй. Миниин үшөө эхынгээ умай соо ябахада, ондоо айшахуу досоогоо шэбшэбэб...

— Ойн хажууда холо хони харадаг хүн даа. Мальчигыениин хони адуулжа һургахала һанаа хэбэртэй. Нохой гээшэнин, мухамни, хүнэй нүхэр юм гүб даа. Тиимэһээ шамайгаа нүхэрһөөнин юу һалгааха һэнбиб даа?—гэжэ гансата һанааемни заһаа һэн.

Эжымни, эжы! Дэлхэй дээрэ эгээл сэсэн эжы бэлэй.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо би, Мальчигтаяа бүришье мэхэй болоҗо, намайе заабол дахаха һэн гэжэ дайлаха, хашахаяа болёо һэм.

Үнэн дээрээ— Мальчигнай үдэр, һүнигүй байра байдалаа хаража, сахижа байһан — ёнотойл харуулшамнай, эжын хэлэдэгээр, унэхөөрөө «аминды суургамнай» байһан байгша.

Эзэдэйгээ гэртээ үгы байхада, Мальчигнай ондоо хүнинг гэртээ дүтэшье ерүүлдэггүй, хусаха, боһохо, хүлдэнь аһан-аһан, шүүрэн алдажа байдаг байгаа. Тиимэл хадань тэрэ хонишон манай нохойе эриһэн байгаа гээбы.

Манайхинай зуун талаһаа хаяа халдажа, хүбшэ хүбоо һууһан Гатабай эжын нэгэтэ нигэжэ хөөрэһэнние мартагшагүйб:

— Һуеэ хөөрүүлжэ байтарни, Мальчигтнай олигойгоор хусажа эхилбэл даа. Уур сухалаа хүрэжэ, арһа мяхандаа баггажа ядажа байна хэбэртэй. Бүри аржаганажа, бажуужа, барижа байһандал адляар аашалхадань энэни, юрэдөо, юу хараа, иштэрээ хэнине боһоо юм гээшэб даа гээд шагнаархахадамни, балай хүнэй һүхирхэ, хуугайлха абиан дуулдаагүй. Тигэбэшье баань, Мальчигай номгорхогүйдэ, һүсэ хажуу тээшэнь татажархёод, сопхоороо харабаб. Хүниие хараагдаад орхибогүй. Тиихэдэнь газаашаа гарабалби.

Мальчигай хусаһан тээшэ хараа гэһээмни, хашаагайтнай остоолбын оройдо танигдаагүй янзын хүн һуужа байбал даа. Гартаа нэгэ мухар биниг баринхай, һалбарһаар гэр тойроо ошоболби. Мальчигые хориходо, болихо юумэн бэшэ даа. Харин миниин ерэһэндэ, туһаламжа өгөөндөл, бүри гааража ороёо. Байра дээрээ байжа ядажа байна.

— Үгы нихэдээ яажа һууһан хүн тээшэбта? Эзэгүй айлай үүдэндэ ерээд, нохой, шубуу нигэтэрнь гаарууляа байхадаа,.. — гээд, абаһаар эр хэлээшэмни тэрэ.— Бүдүүн хүн аад, бээлэйн шэнээн нохойноо айгааб гэжэ, гэгээн сагаан үдэр хашаа дээрэ гараад һуухаяа эшэхээ лаяшбта?—гэжэ зорюута ерэһэндээ сухалаа гарган, нүгэлтэй бэшэл.. 20.50 — «Поле чудес». 21.40—«Амгалан нойрсогты, багашуулі». 22.00—Шэнэ һонин. 22.40—Долоон хоногой суута хүн. 23.00— «Улицы Сан-Франциско»—фильм, 9-хи сери. 24.00—«Политбюро». 00.50—Түбн дэлхэй мүнөөдэр. 01.00—«Муз-обоз». 01.40—Ехэшүүлдэ мультфильм. 01.50—Шэнэ һонин. 02.00—Россин одод—Россин үхибүүдтэ. Хоккей. «Спартак» (Москва)—«Звезды России». 2-хи ба 3-хи шатанууд.

«Росси» канал.

8.30 — «Формуло-730». 9.00— Мэдээнүүд. 9.25 — Хэрэгтэй, хэрэгтэй. 9.30—Шуран бэрхэ хүнүүдэй саг. 10.00— Бүхэдэлхэйн һонинууд. 10.25 — «Поехали». 10.35— Үглөөнэй концерт. 10.55—«Санта-Барбара» — фильм. 11.45—Газетын түүхэнүүд. 12.35— Телегазетэ. 12.40—Тарнашадай асуудал. 13.00—Мэдээнүүд.

Буряадай ТВ.

17.00— Мультфильмнууд. 18.00—«Амар сайн, япон хэлэн!». Нэгэдэхи хэшээл. 18.30—«Буряад орон» видеоканал. 19.30—«Курьер». 20.00—Буряадай панорама.

«Росси» канал.

21.00—Мэдээнүүд. 21.05 Тодорхойгоор. 21.20— Ноябрь соо харуулагдаха кинонуud. 21.35—«Санта-Барбара»—фильм. 22.30 — Һуугыш... Харыш... 23.00—К-2 дурадхана. 23.50—Спортивна дамжуулга. 24.00— Мэдээнүүд. 00.45—«Прорва»—фильм. 02.20—Одод хөөрэнэ.

Сэнхир экран

Пятница, 4

«Останкино» канал.

7.30 — Үглөө. 10.00 — «Сорока». 10.20 — Мультфильм. 10.55—«Тупис. Между прошлым и будущим». 11.30—«Кошка и бизнес» —үхибүүдтэ фильм. 11.45 «Пресс-экспресс». 16.50 — Шэнэ һонин. 17.00— «Кэтвизл». 17.50—Шэнэ һонин. 18.00—«Кэтвизл». Түгэсхэлэй сери. 18.25—«Рокурок». 18.50—Шэнэ һонин. 19.00—Хүн ба хуули. 19.30 —«Бомонд». 19.50— Шэнэ һонин. 20.00— Эвеэлдэхэдэ

МАЛЬЧИК

— Ойн хажууда холо хони харадаг хүн даа. Мальчигыениин хони адуулжа һургахала һанаа хэбэртэй. Нохой гээшэнин, мухамни, хүнэй нүхэр юм гүб даа. Тиимэһээ шамайгаа нүхэрһөөнин юу һалгааха һэнбиб даа?—гэжэ гансата һанааемни заһаа һэн.

Эжымни, эжы! Дэлхэй дээрэ эгээл сэсэн эжы бэлэй.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо би, Мальчигтаяа бүришье мэхэй болоҗо, намайе заабол дахаха һэн гэжэ дайлаха, хашахаяа болёо һэм.

Үнэн дээрээ— Мальчигнай үдэр, һүнигүй байра байдалаа хаража, сахижа байһан — ёнотойл харуулшамнай, эжын хэлэдэгээр, унэхөөрөө «аминды суургамнай» байһан байгша.

Эзэдэйгээ гэртээ үгы байхада, Мальчигнай ондоо хүнинг гэртээ дүтэшье ерүүлдэггүй, хусаха, боһохо, хүлдэнь аһан-аһан, шүүрэн алдажа байдаг байгаа. Тиимэл хадань тэрэ хонишон манай нохойе эриһэн байгаа гээбы.

Манайхинай зуун талаһаа хаяа халдажа, хүбшэ хүбоо һууһан Гатабай эжын нэгэтэ нигэжэ хөөрэһэнние мартагшагүйб:

— Һуеэ хөөрүүлжэ байтарни, Мальчигтнай олигойгоор хусажа эхилбэл даа. Уур сухалаа хүрэжэ, арһа мяхандаа баггажа ядажа байна хэбэртэй. Бүри аржаганажа, бажуужа, барижа байһандал адляар аашалхадань энэни, юрэдөо, юу хараа, иштэрээ хэнине боһоо юм гээшэб даа гээд шагнаархахадамни, балай хүнэй һүхирхэ, хуугайлха абиан дуулдаагүй. Тигэбэшье баань, Мальчигай номгорхогүйдэ, һүсэ хажуу тээшэнь татажархёод, сопхоороо харабаб. Хүниие хараагдаад орхибогүй. Тиихэдэнь газаашаа гарабалби.

Мальчигай хусаһан тээшэ хараа гэһээмни, хашаагайтнай остоолбын оройдо танигдаагүй янзын хүн һуужа байбал даа. Гартаа нэгэ мухар биниг баринхай, һалбарһаар гэр тойроо ошоболби. Мальчигые хориходо, болихо юумэн бэшэ даа. Харин миниин ерэһэндэ, туһаламжа өгөөндөл, бүри гааража ороёо. Байра дээрээ байжа ядажа байна.

— Үгы нихэдээ яажа һууһан хүн тээшэбта? Эзэгүй айлай үүдэндэ ерээд, нохой, шубуу нигэтэрнь гаарууляа байхадаа,.. — гээд, абаһаар эр хэлээшэмни тэрэ.— Бүдүүн хүн аад, бээлэйн шэнээн нохойноо айгааб гэжэ, гэгээн сагаан үдэр хашаа дээрэ гараад һуухаяа эшэхээ лаяшбта?—гэжэ зорюута ерэһэндээ сухалаа гарган, Мальчик дээрээ болёоб гэжэ бодоо.

Бурхандаа ошоод хэбтэһэн Мальчик дээрээ болёоб гэтэрээ бархирхадаа, досоомни нэгэ бага сэхэлдихэдэл гээ һэн. Эжымни хажуугаар: «Юун болотороо ориloo хүмши? Нохойноошье болохо юумэн үхэдэг юм. Мүнхэ юумэн гэжэ байдаг гүй»,—гэһыень һанагшаб.

Мальчигайнгаа һүүлээр гансаардажа, удаан үгэ дуугүй, хүхюу зугаагүй ябааб. Дахаха, хусахашье, үдэшэхэ, хүлеэхэшье амитан үгы, ехэл муу, хон-жэн болошоо һэн.

Тэрээнһээ хойшо ондоо нохой тэжээгээшьегүйбди. Намдашье хүсэл байгаагүй, эжышье дурагүй һэн.

Мальчигнай ялагар харахурин зүһэтэй һэн. Үхэшэһэн үдэшэнь нэгэ хүн ерэжэ, арһыень эриһэн юм. Тэрэнэй хутага гартаа баринжа, Мальчигаймнай арһа үбшэжэ абаха байһыень ойлгоходоо, ой ухааннаа аягүйрхэжэ, огто таһа арсаа һэм. Нохоймни үхэһэншье бэе тон хайратай байгаа бэлэй даа.

Эжыгээ ажалдаа ошоһон хойно Гатабайгаа эжыдэ ошожо, Мальчигаа хайшан гэхэ, яаха тухайгаа хэлсэбэб. Наһатай нүхэрэйнгөө заабариар Мальчигаа ингэжэ хүдөөлөо һэм, аман соонь нэгэ халбага шара тоһо хээд, тархи доронь һүүлэйнь үзүүр дэрлүүлээд, буусынгаа хойно зүүн-хойшоньь харуулжа хэбтүүлээ һэм. Хэлэгдэһэн заабари наринаар сахигдаа. Ингээл һаамни, Мальчигтамни һайн лэ байха ёнотой гэжэ үнэн зүрхэйһөө һанаа һаабзаб даа.

Теэд һүүлээрнь юуп болоо гэжэ һанаанат даа? Удэр бүри, заримдаа үдэрэй хэдэн дахин нохойгоо эрьедэг байгааб. Нэгэтэ ошон гэһээмни, дээрэнь нэгэ томо хара нохой, шаазгай, турлаагууд дүүрэн обооронхой, хара нохой юуньеб даа зулгааһандал, эдижэ байһандал харагдаба. Ухаа алдаһан би гартаа ороһон юумээр тэрэ нохойе зэбүүрхэн шэдэжэ оробоб. Шубууд абаһаар үргөөд, харин хара нохой нэгньье гэбэгүй, өөрыхнеэ хэжэл байба. «Цыть! Цыть!» гэжэ байжа хашхаран, хуугайлан шэдахэдэмни, урдаһаамни аржагад гэхэһээ байха, даб гэхээр забдаба. Тэрэ муухай арьяатан болоһон нохой Мальчигыемни... Юундэ! Юундэ!..

Ушарынь ойлгожо, бархирра бархирһаар, холо боложо хараһан лэ ехэ хүндэ ошожо хэлэхэдэмни, түрүүшынхинь:

— Нохой нохойгоо эдихэгүй ёнотой. Тиимэ юм һаа, яагаа юрэндэггүй юм гээшэб?—гэжэ гайхаба. Нүгөөдэнь:

— Хаял даа саашань тэдэ нохойнуудаа. Тэрээнһээ болохошье юумэн болодог юм лэ,—гэлдэжэ, нэгэнниньше намайе урагша абажа, дөмжэжэ үгэбэгүй.

Үетэн хүбүүд, басагаднье хадаа олоороо сугларжа, тэрэ хара нохойе холо болгожо шадахал байһан байхабди. Тэрэ нохой нагсатанаймни Шарик гэжэ нэрэтэй нохой һэн. Ходо уяатай байдаг байһан аад, ялагаад алдуурһан байгаа юм? Бү мэдэе. Һүүлдэнь тэрэ баһа нэгэ алдуурхадаа, мүн лэ баһа тааруугүй, юумэ хэнэнэйнгээ түлөө эзэндээ буудуулаа һэн. Шаригые хэншье хүдөөлөөгүй, харин ойн орбондо хүн амитанһаа холо абаашажа хаяа юм лэ даа.

...Мальчигаа хүдөөлһэн газартаа хабарынь ерэжэ харахадамни, һэеньше үгы болошоһон байгаа. Саһа ехэтэй үбэл болоһон юм. Бууса соомнай, хойгуурнайше эл-дэб сэсэгүүд үргадаг һэн. Тэрэ жэлдэ ягаан сэсэгүүд тон элбэтээр ургаа. Тэдэндэй хоорондуур, тэдээн дээгүүршье Мальчигни гүйжэ, һүрэжэ ябаһандал үзэгдөо һэн...

В. ТОКТОХОЕВА.

Багшын замда гаргадаг орон

Залуу үетэндэ жэшээ болоҗо...

НАМАРАЙ һайхан үдэр Улаан-Удын багшанарай училищи 70 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэхээ байна.

Түрэл училищиингаа энэ ехэ һайндэртэ ошожо шадахагүймнай ехэл харамтай. Юуб гэхэдэ, энэл үдэр манай Үльдэргын һургуулиин баһал 70 жэлэй ойн баяр ёнолол болохо.

Би 1963 ондо Үльдэргынгөө һургуулиин 8 класс дүүргээд, багша болохо зорилготой Улаан-Удэ хотоёо мордоо һэм. Шалгалтануудые баряад, педучилищиин оюутаҗ болоһондоо аргагүй ехээр хүхиһэнөө мартагшагүйб.

Тэрэ үедэ училищи Советскэ гудамжаар оршодог байгаа. Республикынгаа аймаг бүхэнһөө шахуу сугларһан залуушуул 111-дэхи группа боложо, манай хүтэлбэрилэгшөөр Хабухаева Донара Батуевна томилогдоһон юм:

Мүнөө һанахадам, бидэ ехэл аза талаантай байһан байнабди. Юундэб гэхэдэ, республика соогоо суутай, бэрхэ үндэр нэрэ зэргэтэй, ёнотойл багшын багшанар манда зааһан байгша. Аргагүй дулаахан һайхан үгэнүүдээр эдэ багшанараа дурсаха дуран хүрэнэ. Олонхинь наһа баража, энэ дэлхэйтээ хахасаһаннинь ехэл хатамтай даа. Математикын багша Атутова Анна Родионовна ехэл шанга, олон үгэгүй, саб гэмэ, эрилтэшье ехэтэй багша бэлэй. Буряад хэлээр Дарима Тумуновна Тумунова заадаг байгаа, түрэлхи хэлэндэмнай дурлуулжа һургаа юм. Борькина Нина Даниловна туни зохидхон зангаараа манда ехээр һайхашаагдаха. Зураг зуруулжа, шрифтээр бэшүүлжэ маниие Голубев Иннокентий Павлович һургадаг, ажалай хэшээлнүүдые Бимбаев Борис Владимирович үнгэргэдэг бэлэй. Жибзима Сандановна Базарова хими зааха. Зинаида Владимировна Алтаева хүгжэм, тэрэнэй теори заадаг байгаа. Пономарев Александр Ильич фото-зурагай хэшээлнүүдые, Марменков Вячеслав Тихонович — физкультура, Сиухин Сергей Александрович—географи, Дулма Даржаповна Дарижанова—педагогико ойлгуулагша һэн.

Директорээр Платон Маркович Матвеев, нуралсалай таһагые даагшаар Иван Степанович Афанасьев хүдэлдэг байгаа. 4 жэл үнгэржэ, 1967 ондо училищиие дүүргэд, нютаг нютаг руугаа багша мэргэжэлтэйнүүд болоҗо. тараа бэлэйбди. Тэрэ гэһээрнай гэбхэр 27 жэл үнгэршэбэ. Теэд бидэ бэе бэеэ мартаагүй, мэндээеэ мэдэлсэжэл ябадагбди.

Бидэ Санжиев Жалсан Батуевичаараа омогорхонобди. Энэ хүмнай республика соогоо мэдээжэ болонхой, олохон жэлдэ нэгэдэхи интернат һургуулиин директорээр ажаллажа, һүүлэй үедэ Буряадай национальна лицей бии болгоҗо, ехэ хүдэлмэри ябуулжа байнхай. Энэ хэрэгтэнь амжалта хүсэнэбди.

Тиихэдэ Россин Федерацийн һургуулиин габьята багша, арадай гэгээрэлэй отличник, 19-дэхи партконференцийн делегат Сэсэгма Бадмаевна Цыжипова мүнөө манай Үльдэргын һургуулиин директорээр амжалтатай һайнаар хүдэлжэ байна. Энэ хүмнай заха холо Захаамнай Үлэгшэн нютагай басаган, Ярууныи бэри болоҗо, 1970 ондо бууһаар, мүнөө хүрэтэр нэгэл һургуулидаа эрхимээр ажаллажа, түрэнэйнгөө үндэр хайрада хүртэжэ, гэр бүлэдөө жаргалтай түбхинэжэ һууна даа. Хоёр бишыхан зээнэртэй, хүндэтэй нагаса эжы болонхой. Нүхэрынь Цыжипов Мүнхэ Жамьянович мүн лэ гушаад жэлдэ һургуулида хүдэлжэ байнхай. Эдэ үдэрнүүдтэ унтаха нойргүй һургуулиингаа 70 жэлэй ойдо бэлэдхэл хэжэ байнабди.

...алсан Батуевич Сэсэгма Бадмаевна хоёройнгоо амжалтаар суг һураһан нүхэдынь омогорхохоороол омогорхонобди. Аймаг бүхэндэ хүдэлжэ байһан нэгэ группынгаа багшанарые дурсаха гээ һаа, Захааминда Раднаева Марина Дымбрыловна, Түнхэндэ Сыремпилова Людмила Лопсоновна, Хурамхаанда Даржаева Дынсема Дашиевна, Дампилова Зоя Дамбиевна, Раднаева Ирина Юльчиновна, Сэлэнгэдэ Ринчинова Сэсэгма Дугаржаповна, Бадмажапова Екатерина Дармаевна, Ивалгада Нимаева Ринчин-Ханда Осоровна, Зэдэдэ Лубсанова Клавдия Доржиевна, Хэжэнгэдэ Жамбалова Гажидма Банзаргашеевна, Агада Ринчинова Татьяна Замбаевна, Яруунада Гончикова Гымэ Базаржаповна, Лыгденова Бурэима Цыренжаповна, Хоридо Зундуева Цыбик-Ханда Гашановна, Улаан-Удэдэ Будаева Вера Бадмажаповна, Хухузеева Вера Жигжитовна, Бадмаева [illegible] розна, Гармаева [illegible] Михайловна, Б[illegible] мила Иннокентьевна, [illegible] ева Галина [illegible] гэгшэд амжалт[illegible] ажаллаһан зааг[illegible]

Сагаа урид [illegible] хайрата нүхэ[illegible] Дымбрыз Сам[illegible] бенова Чимит-[illegible] повна манайн[illegible] соо мүнхэрэжэ[illegible]

Залуухан [illegible] ниче дахуулжа[illegible] энхэржэ, зуб [illegible] мнай харуулжа[illegible] даа аргагүй [illegible] хайратайше бэ[illegible] нара Батуевн[illegible] һаа урид зэ[illegible] хахасажа ябаа[illegible] Бухы багшанар[illegible] гин дурасхаал [illegible] соо хэтэ мүнхэ[illegible]

Мүнөө педаг[illegible] хы багшанарые[illegible] 70 жэлэйнь [illegible] наар амаршалаа[illegible]

Газаагаа гэ[illegible] Гэртээ гэнэ[illegible] Элуур эниэ [illegible] Хойто үеэн[illegible] Жэшээ боло[illegible] Залуу үетэн[illegible] Зула болоҗо [illegible] Ябахатай б[illegible] гэжэ үреэнэб.

Ц. Цы[illegible]

Буряадай [illegible]

ШЭНЭ МЭРГЭЖЭЛ ШУДАЛНА

Буряад Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын һуралсалай түбтэ мэргэжэл, шадабарияа дээшэлүүлхэеэ ерэгшэд, мүн залуушье хүбүүд олон байдаг. Эдэнэр 3—4 һарын туршада эндэ байжа һуралсал гарахадаа, һайн бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэд болонхой, ооһэд ооһэдынгөө аймагуудта хүдэлхэеэ ерэдэг юм. Түрүүшыхеэ милицийн хубсаһа үмдэнэн залуушуул эндэ һуралсахадаа, сэрэгшын эхин шатын һуралсал гаража, ёнотойл бэлэдхэл һайнтай милицийн хүдэлмэрилэгшэд болоно ха юм.

— Манай түбтэ һуралсалай жэлэй туршада гэнганһаа дээшэ курсантнуud ерэжэ, мэргэжэлээ дээшэлүүлдэг болонхой. Эдэнэрнай хэд ба гэхэдэ, республикын районуудай таһагуудта хүдэлхээ ороһон залуушуул болоно. Тиихэдээ абаһаар милицийн ажалай дүршэлгүй эдэнэр МВД-гэй дэргэдэ 1959 ондо бии болгогдоһон һуралсалай түбтэ ерэжэ, шэнэ мэргэжэлээ шудалдаг, тусхай һуралсал гарадаг болонхой. Тиихэдээ МВД-гэй бүхы шатын һалбаринуудта хүдэлжэ шадаха мэргэжэлтэд болоҗо гарана, — гэжэ тус түбэй начальнигай орлогшо милицийн подполковник Н. Н.-Д. Будаев хөөрэнэ.

Һуралсалай талмай дээрэ жагсаалда байһан эдэнэрые харахада, нээрээшье, сэрэгшыг эхин шатын һургуули һайнаар шудалһан хүбүүд ха гээд һанахаар байгаа һэн. Тиигэһээршье байтар тусхай захиралта үгтэжэ, шэмээгүй зогсоһон эдэнэр бултадаа ербэгэд гэлдэн жагсаалаа жэгдэ болгоно.

— Нүхэр командирі һуралсалай түбэй курсантнуud шахаа таигаригаа абахаар бэлэн, жагсаалда зогсоно!— гээд һуралсалай түбэй начальнигай орлогшо подполковник Будаев элидхэнэ.

...Гушан табан жэлэй саада тээ эмхидхэгдэһэн тус һургуулида 393 курсантнуud һуралсал гарадаг юм. Эдэнэр эндээ 3—4 һара соо һураад, ооһэд ооһэдынгөө аймагта хүдэлхээ ошоно. Курсантнуud һуралсажа байха үедөо Улаан-Удэ хотын районуудай дотоодын хэрэгүүдэй таһагуудта ошоно, мэргэжэл һайнтай офицернүүдэй дүй дүршэлтэй дүтөөр таниилсадаг, удэшын, һунинн сагуудта тэдэнэрэй дежурлахада, суг хамта газаагуур ябалсажа, хотын үйлсэ, таллайнуудта хулиган ааша гаргагшадые барилсадаг, туһалалсадаг гээшэ. Үнгэрэгшэ жэлэй, мүн байгша оной туршада курсантнуud хотын гурбан районой дотоодын хэрэгүүдэй таһагуудта дежурлалсахадаа, һуннин сагуудта хото соогуур зайгуултажа ябагшадые, мүн хулгай хэгшэдые, бусаднье хуулида харша гэмтэ ябуулга хэгшэдые барилсаһан байха юм. Һуралсалай түбэй ахалагша багшанар милицийн подполковникнууд В. Б. Пирмаев, В. А. Павленко, Ю. А. Покацкий, майор В. Е. Буреев болон бусад залуу мэргэжэлтэдые һургажа таргаха хэрэгтэ бүхы арга боломжоёо гүйсэдөөр хэрэглэжэ, ооһэд ооһэдынгөө ажалай баян дүй дүршэлтэй таниилсуулхын хойноһоо үнэн зүрхэнһөө оролдожо ябадагынь һайшаалтай юм. Мүнөө эдэнэр милицийн һайндэрые һуралсалдаа эрхим бэлэдхэлтэйгээр угтахын түлөө оролдоно.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: курсантнуud жагсаалда; шахаа таигаригаа үгэжэ байна.

Авторай фото.

«ИЛААЛТЫН» ЖАСА

Аймагай ветерануud «Илалта-50» гэһэн жаса тээсгэнэй байгууулһан юм. Эндэ сугларһан мүнгэниинь дайнай жэлнүүдтэ баатарай үхэлөөр унаһан нютагай хүбүүдтэ дурасхаалай, тэдэнэртэ зэрюулагдан хэблэгдэхэ альбомдо, Илалтын-50 жэлэй ойн баярай үдэрые үнгэргэхэдэ хэрэглэгдэхэ юм.

Хүсэд бэшэ мэдээнэй ёноор, мүнөөдөө 200 мянган түхэриг суглуулаһан ветеран Д[illegible] бусадһаа түрүү[illegible] сада 15 мя[illegible] мүнгэ оруулаа[illegible] вигууд Д. Д. Д[illegible] Сахаров, Д. [illegible] П. К. Агафонов [illegible] өөһэд өөһэдынгө[illegible] хэдэн мянган[illegible] лэглэһэн байна[illegible]

Е. Б.

УЛААН-УДЭ ХЭЛЮ

НОЯБРИИН 7-һөө 13 ХҮРЭТЭР

ПОНЕДЕЛЬНИК, 7

7.22— Мэдээсэлнүүд ба соносхолнууд. 7.25—«Улаан-Удэ» хэлэнэ. 7.40—8.10 — «Асуудалнууд. Харюунууд. Бодомжонууд». Хуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлэй хэргүүдээр ажал ябуулдаг инспекцитэй хамта үнгэргэһэн шалгалта.

ВТОРНИК, 8

6.12— Радиогой жасаһаа бүридхэгдэһэн дамжуулга. 6.50—7.00 — Мэдээсэлнүүд ба соносхолнууд. 7.22 — «Гэр бүлын жэл: Шинидхэгдээгүй асуудалнууд да найдалнууд». Новокижингинскын хүүгэдэй байшан тухай радио-хөөрөөн. 7.45 — 8.10 — «Президентын засаг: Буряад орон— шэнэдхэн хубилгалгын замаар». Залуушуулай хэрэгүүдэй ба спортын талаар комитедэй түрүүлэгшэ С. В. Мантуров хөөрөөндэ хабаадаха, (буряадаар). 19.22—19.52 — Республикын һонинууд (буряадаар, ородоор).

СРЕДА, 9

6.12— Республикын һонинууд (буряадаар, ородоор). 6.42— Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 6.50 — 7.00— Мэдээсэлнүүд ба соносхолнууд. 7.22— «Шэлэхэ арга»—залуушуулай редакцийн дамжуулга. 7.47— 8.10 — Россин милицийн һайндэр. 19.22— Республикын һонинууд (буряадаар, ородоор). 19.52—20.07 — «Литературная среда» үхибүүдтэ зорюулагдаһан дамжуулга.

ЧЕТВЕРГ, 10

6.12— Республикын һонинууд (буряадаар, ородоор). 6.42— Республикын газетэнүүдэй шэнжэлэл. 6.50—7.00 — Мэдээсэлнүүд ба соносхолнууд. 7.22 — «Резонанс» радиостудиі. 745— 8.00— Ут[illegible] церт. 12.10—13.0[illegible] залга танай [illegible] хүгжэмтэ дамжуу[illegible] —19.52— Респ[illegible] нинууд (буряадаа[illegible]

ПЯТНИЦА

6.12— Респ[illegible] нинууд (буряадаа[illegible] 6.42— Респ[illegible] тэнүүдэй шэнжэ[illegible] 7.00— Мэдээсэ[illegible] носхолнууд. 7.2[illegible] орон дэлгүүр[illegible] далда». Эконо[illegible] лэл. 7.45—8.[illegible] нютаг». «Дэлгүүр[illegible] саг» гэһэн тем[illegible] га, (буряадаар). 13.00— «Шаг[illegible] шэгүүдээр» — дамжуулга. 19.0[illegible] — «Үсэгэлдэр. Үглөөдэр» — дамжуулга.

СУББОТ

6.12 — «Х[illegible] дал» экономич[illegible] цийн дамжуулг[illegible] Республикын [illegible] шэнжэлэл. 6.50[illegible] Мэдээсэлнүүд 6[illegible] нууд. 7.22 — [illegible] эрдэмэй канд[illegible] Очировтай [illegible] 19.01— 19.58 — [illegible] льин аялга», Р[illegible]

ВОСКРЕСЕ

7.22— Мэдээ[illegible] соносхолнууд.

— Буряад луу[illegible] церт. 8.10—9.00 [illegible] гана» — литер[illegible] һайханай дамжуу[illegible] саг, хүнэй хүбүү[illegible] уран зохёолшо[illegible] нимаевай 90 жэ[illegible]

Буряад ороной [illegible] шодой холбоонд[illegible] ойдо. Филологи[illegible] доктор, БНЦ-гэй [illegible] тэй В. Ц. Найда[illegible] рэлдөөн. 9.10—[illegible] Һургуулиин канд[illegible] Удын 33-дахи [illegible] бэлдэһэн дамжуу[illegible]

БУЛТАНАЙ АНХАРАЛ

Түбэд аргаар аргалдаг эмшэн Баян-[illegible] публиканска больницын хажуудахи Эсэ[illegible] хамгаалгын Агууехэ дайнай болон Совет[illegible] инвалидуудай госпиталь соо үбшэнтэй[illegible] абана. Үглөөнэй 8 час 30 минутаһаа үдэ[illegible] 30 минута болотор тэрэ худэлнэ. Амарал[illegible] гүй.

Амилалгын, эдеэ хоолоо болбосоруулаа[illegible] нуудай, ревматическа үбшэнгүүдые, гипер[illegible] лон эхэнэрнүүдэй үбшэнгүүдые тэрэ эмдэ[illegible] гатай.

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б.М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад—Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Манай адрес:

670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонуud: редакторай— 2-50-96, приемныи — 2.54.54, редакторай орлогшонорой — 2.68-08, 2.62.62, харюусалгата секретариин—2.50.52, секретариадай—2-66-76, таһагууд, иитын-политическэ—2-55-97 (даагшань), 2-6135, 2-56-23, социально-экономическа—2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2.61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай 2-60-21 (даагшань), 2-57.63, 2-34-05, олоннитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2.34.05, 2.69.58; оршуулгын—2.60.91; корректорнуудэй—2.33.61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй—2.35.95. Манай корреспондентнуud: Агинскда—3.42.19, Закамск да—30.61.

Һонинуудые гаргадаг «Буряад» хэблэлэй телефонуud: директор—2-49.94, бухгалтери—2-23-67, вахта—2-67-95, —2.67.05.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэжэгдэнэ. Индекс 50901. Хэһэг 4902. Стереотипта гушаагдаһан саг: 20.50.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдэнэ. Даректорэйнь телефон: 2-40-45. Мүн 69-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 214.